

SATEENKAARIPERHEIDEN LAPSET PÄIVÄHOIDOSSA
Naisparien muodostamien perheiden kokemuksia lastensa päivähoidosta

Emmi Jurvelin, Marja Laukkanen
Opinnäytetyö, syksy 2007
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Diak Pohjoinen, Oulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Jurvelin, Emmi & Laukkanen, Marja. Sateenkaariperheiden lapset päivähoitossa – Naisparien muodostamien perheiden kokemuksia lastensa päivähoitosta. Oulu, syksy 2007, 47 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Pohjoinen, Oulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata naisparien muodostamien perheiden kokemuksia lastensa päivähoitosta. Tutkimustehtävänä oli kuvata millaisia kokemuksia naisparien perheillä oli lastensa päivähoitosta.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin kuudelta perheeltä käyttämällä puolistrukturoitua kyselylomaketta. Perheistä kolme oli Oulusta ja kolme Turusta. Vastaukset analysoitiin käyttämällä induktiivista sisällönanalyysia.

Perheiden kokemukset päivähoitosta olivat positiivisia. Kuitenkin tuloksista nousi esiin kehittämiskohteita, joihin perheiden kokemusten mukaan tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Opinnäytetyön tuloksista tuli esiin kolme keskeistä johtopäätöstä. Naisparien muodostamat perheet kokivat päivähoiton henkilökunnan sekä muiden perheiden suhtautuvan heihin positiivisesti. Toisaalta perheet kokivat päivähoiton henkilökunnan vaikenevan perhemuotoon liittyvistä asioista. Lisäksi perheet pitivät päivähoiton henkilökunnan tietoisuutta perheiden monimuotoisuudesta riittämättömänä. Jatkotutkimushaasteeksi nousi kuvata pienellä paikkakunnalla asuvien sateenkaariperheiden kokemuksia lastensa päivähoitosta. Toisena jatkotutkimushaasteena on kuvata palveluntuottajien kokemuksia sateenkaariperheistä.

Asiasanat: sateenkaariperheet, lesbolaisuus, vanhemmuus, päivähoito, kohtaaminen, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Jurvelin, Emmi & Laukkanen, Marja. Rainbow family children in day care – Day care experiences of families consisting of lesbian couples. Oulu, Autumn 2007, Language: Finnish, 47 pages, 4 appendices.
Diaconia University of Applied Sciences, Diak North, Oulu. Degree Programme in Social Services.

The purpose of this study was to describe day care experiences of families consisting of lesbian couples. The research task was to describe the day care experiences of lesbian-couple families.

The study was carried out as a qualitative research. The research material was collected from six families through the use of a semi-structured questionnaire. Three of these families were from Oulu and three from Turku. The answers were analyzed through inductive content analysis.

The day care experiences of the families were positive. However, the results brought up developmental points which, along with family experiences, should be given more attention. The results from this study produced three central conclusions. Families consisting of lesbian couples experienced positive attitudes from the other families and day care staff. On the other hand, families noticed the silence over matters relating to their family structure from day care staff. In addition, the families felt that the awareness of the daycare staff of their families' diversity to be inadequate. A future research topic is the daycare experiences of families consisting of rainbow families who live in a small district. Another future research topic is to describe the experiences the daycare staff have had with rainbow families.

Key words: Rainbow families, lesbianism, parenthood, day care, attitudes, qualitative research

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 JOHDANTO	5
2 SEKSUAALINEN MONIMUOTOISUUS	6
3 SATEENKAARIPERHEEN MÄÄRITTELYÄ.....	9
3.1 Sateenkaariperheiden elämään vaikuttavia lakeja.....	11
3.2 Vanhemmuus sateenkaariperheissä.....	13
3.3 Sateenkaariperheet päivähoidon asiakkaina.....	18
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	22
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	23
5.1 Opinnäytetyön eettisyys	24
5.2 Opinnäytetyön luotettavuus	26
6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	27
6.1 Vastaajien taustatiedot	27
6.2 Päivähoidon henkilökunnan ja muiden perheiden suhtautuminen sateenkaariperheisiin	27
6.2.1 Sateenkaariperheiden vanhempien omia ajatuksia ja toimintaa.....	28
6.2.2 Sateenkaariperheiden kohtaaminen.....	30
6.2.3 Kehittämiskohteita päivähoidossa.....	31
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	33
8 POHDINTA	34
LÄHTEET.....	38

LIITE 1: Sähköpostiviesti SETA ry:lle

LIITE 2: Kyselylomake

LIITE 3: Saatekirje

LIITE 4: Esimerkki analysointivaiheesta

1 JOHDANTO

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten perheet ovat pitkään pysyneet näkymättöminä, vaikka homoseksuaalisesti tuntevia vanhempia on aina ollut olemassa. Vanhempana toimiminen on nähty osana heteroseksuaalisuutta. Viimeisimmän kymmenen vuoden sisällä sateenkaariperheet ovat käyneet läpi suuria muutoksia ja perheet ovat tulleet yhä näkyvämmäksi osaksi yhteiskuntaa. Sateenkaariperheiden ilmesytyminen myös päivähoidon kentälle on luonut kohtaamisia sateenkaariperheiden, muiden perheiden ja ammattilaisten välillä. (Jämsä 2007, 163, 168.)

Sateenkaariperheitä päivähoidon käyttäjinä on vielä suhteellisen vähän, mutta tulevaisuudessa perheiden lukumäärä ja päivähoidon tarve tulee lisääntymään. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata naisparien muodostamien perheiden kokemuksia lastensa päivähoitosta. Aiheen valintaan vaikutti aiheen ajankohtaisuus ja aikaisemman tutkimustiedon vähäisyys. Opinnäytetyötä käsitellään sateenkaariperheiden näkökulmasta, sillä perheiden monimuotoisuus on osa kulttuurista rikkauttamme.

Opinnäytetyö tarjoaa merkittävää tietoa sateenkaariperheistä sekä sosiaalialan työntekijöille että sitä opiskeleville. Lisäksi päivähoidon kentällä työskentelevät saavat arvokasta tietoa siitä, miten sateenkaariperheet ovat kokeneet työntekijöiden sekä muiden perheiden heihin suhtautuvan. Opinnäytetyön aihe on käytännönläheinen ja se tukee erinomaisesti sosionomikoulutustamme. Varhaiskasvatuksen kentällä työskenteleville se tarjoaa mahdollisuuden pohtia omaa suhtautumista perhemalleissa tapahtuneisiin muroksiin. Opinnäytetyö antaa oleellista tietoa sateenkaariperheistä sekä mahdollisista päivähoidon kehittämiskohteista kohdattaessa perheiden monimuotoisuutta.

2 SEKSUAALINEN MONIMUOTOISUUS

Seksuaalisuutta hahmotetaan kulttuurissamme ensisijaisesti sukupuolikäsitteen kautta. Ihmiset on jaettu kahteen sukupuoleen, naisiin ja miehiin, ja tätä sukupuolijakoa tukee kiinteästi heteroseksuaalisuuden normi. Heteroseksuaalinen ihminen on kiinnostunut eri sukupuolta olevasta ihmisestä, kuin mitä hän itse on. Heteroseksuaalisuus-termin käyttö yleistyi Suomessa vasta 1980-luvulla, mutta vielä nykyäänkin heteroseksuaaleista puhutaan tavallisina ja normaaleina ihmisinä. (Leino 2000, 9, 11; Valkonen 2003, 9.)

Heteronormatiiviseen ajattelutapaan liittyy oletus tai toive, että kaikki henkilöt olisivat heteroseksuaaleja. Heteroseksuaalisuutta pidetään luonnollisena elämäntapana. Miesten miehisuus ja naisten naisellisuus johtuvat biologiasta tai luonnosta. Heteronormatiivinen ajattelutapa kieltää tai pitää huonompana muiden seksuaalisuuksien tai sukupuolten olemassaoloa, kuin heteroseksuaalisuuden. (Lydén 2007, 5-6; Mustola & Pakkanen 2007, 13–14; Rosenberg 2003, 6.)

Ei-heteroseksuaalisella ihmisellä tarkoitetaan sellaista ihmistä, jolla on seksuaalisia tunteita samaa sukupuolta olevia kohtaan, seksikontakteja heidän kanssaan tai sellainen seksuaali-identiteetti, joka liittyy jollakin tavalla edellä kuvattuun seksuaaliseen käyttäytymiseen. Näitä seksuaali-identiteettejä voivat olla esimerkiksi lesbon, homon tai biseksuaalin identiteetit. Suomessa lesboja, homoja ja biseksuaaleja on yleensä kuvattu käsitteellä seksuaalivähemmistöt. Trans-ihmisistä puhutaan käsitteellä sukupuolivähemmistöt. (Lehtonen & Mustola 2004, 22; Mustola & Pakkanen 2007, 11–13.)

Homoseksuaalinen ihminen on kiinnostunut samaa sukupuolta olevasta ihmisestä. Homoseksuaalisuus-termi on ilmaantunut Suomessa arkikäyttöön 1950-luvulla ja alun perin termi viittasi vain miehiin. Nykyään homoseksuaalisella henkilöllä voidaan tarkoittaa sekä miehiä että naisia. 1970-luvun lopussa alettiin Suomessa käyttää termejä lesbo-us ja lesbo. Lesboudella kuvataan naisten välistä rakkautta. Lesbo-termin yleistyessä, on homo-sana vähitellen vakiintunut tarkoittamaan miestä. Biseksuaalinen henkilö tuntee seksuaalista halua sekä samaa että eri sukupuolta oleviin ihmisiin. (Leino 2000, 11; Valkonen 2003, 9.)

Sukupuolivähemmistöön kuuluvat henkilöt rikkovat jollakin tavalla yhteiskuntaan muodostuneita sukupuolimalleja ja -rajoja. Sukupuolivähemmistöön kuuluvat transsukupuoliset, transgender-ihmiset, transvestiitit sekä intersukupuoliset ihmiset. Transsukupuoliset henkilöt tuntevat olevansa vastakkaista sukupuolta, kuin mihin ruumiiseen he ovat syntyneet. Yleensä sekä transsukupuoliset miehet että naiset korjaavat sukupuolensa vastaamaan sitä, jonka kokevat omakseen. Transgender ihmiset elävät jatkuvasti naiseuden ja mieheyden rajalla. Osa heistä voi käydä jossain elämänsä vaiheessa sukupuolenkorjauksessa. Transvestiittisen henkilön kokonaispersoonaan kuuluu yhtä aikaa sekä mieheyttä että naiseutta. Intersukupuolisten ihmisten fyysiset, sukupuolta määrittävät tekijät eivät ole yksiselitteisesti vain miehen tai naisen. Tällaiset ihmiset yleensä määrittellään lääketieteellisesti jompaankumpaan sukupuoleen. (Lehtonen & Mustola 2004, 21; Lehtonen 2007, 20; Mustola & Pakkanen 2007, 13.)

Seksuaalisuus on hyvin monitasoinen ilmiö ja sen merkitys voi vaihdella ihmisen elämänkulussa. Vaikka ihminen tuntisikin olevansa heteroseksuaalinen, voi hänellä olla jossain elämänsä vaiheessa tunteita tai seksikokemuksia samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa. Toisaalta ihminen voi ajatella olevansa homo tai lesbo, vaikka hänellä ei koskaan olisi ollut seksikokemuksia, tai edes tunteita samaa sukupuolta olevaa kohtaan. (Valkonen 2003, 9-10.)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen etuja ajavat erilaiset järjestöt. SETA eli Seksuaalinen tasavertaisuus ry on vuonna 1974 perustettu poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton valtakunnallinen ihmisoikeus- ja sosiaalialan kansalaisjärjestö. Toiminnan tavoitteena on tasavertaisuus ja yksilöiden hyvinvointi riippumatta ihmisen seksuaalisesta suuntautumisesta tai sukupuoli-identiteetistä. SETA korostaa jokaisen ihmisen oikeutta emotionaalista ja fyysistä turvaa tuovaan perusyhteisöön ja perheeseen sellaisena, kuin yksilö sen itse haluaa käsittää. SETA sitoutuu toiminnassaan ihmisoikeuksiin siten, kuin ne on muun muassa YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa määritelty. SETA:n toiminnan periaatteena on syrjimättömyys sekä syrjinnän aktiivinen vastustaminen.

SETA on sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuuden asiantuntijajärjestö. Se on vaikiinnuttanut asemansa yhteiskunnallisena vaikuttajana. Järjestöön kohdistuu odotuksia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvilta ihmisiltä, SETA:n jäsenjärjestöiltä ja viranomaisten sekä päättäjien taholta. SETA:n toimintaa ohjaavat yhteiskunnallinen vaikuttaminen erityisesti eduskuntavaaleihin ja hallitusohjelmiin. (SETA.)

Sateenkaariperheet ry on yksi Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry:n jäsenjärjestöistä. Yhdistys on perustettu vuonna 1997, ja se ajaa niiden homo- ja biseksuaalisten sekä transsukupuolisten asiaa, joilla on lapsia tai jotka haluaisivat lapsia. SETA:n poliittisten päämäärien listalla lasten ja lasten vanhempana toimivien asiat ovat nykyisin tärkeässä asemassa. (Jämsä 2003, 1-2.)

Sateenkaariperheet ry toimii yhteydenpito- ja keskustelufoorumina. Yhdistys pyrkii vaikuttamaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja lainsäädäntöön koskien sateenkaariperheiden ja heidän lastensa asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Sateenkaariperheet haluavat laajentaa perhe-käsitettä, joka kattaa perheiden todellisen moninaisuuden. Yhdistys välittää asiallista tietoa perheiden arkielämästä sekä siihen liittyvistä huolista, iloista ja tarpeista. Sateenkaariperheet ry:n tavoitteena on omalla toiminnallaan tehdä näkymättömistä perheistä näkyviä. (Sateenkaariperheet ry.)

3 SATEENKAARIPERHEEN MÄÄRITTELYÄ

Miehen ja naisen valtasuhde konkretisoituu yhteiskunnan perusyksikössä perheessä, jossa ajatellaan myös miehen ja naisen seksuaalisuuden toteutuvan. Määrittelyn mukaan perhe on siis automaattisesti heteroseksuaalinen. Vuonna 2006 avioparin muodostamia lapsiperheitä oli 62 % kaikista Suomen lapsiperheistä. Ydinperheideaali on estänyt näkemästä sen, että rakkaussuhteita, vanhemmuutta ja asumista voidaan järjestellä myös monella muullakin tavalla. (Kuosmanen 1997, 105; Lehtonen 1995, 54; Tilastokeskus.)

Sateenkaariperheeksi kutsutaan perhettä, joka rakentuu jonkin muun, kuin heteroseksuaalisen parisuhteen ympärille. Tällaisia perheitä voivat olla esimerkiksi nais- tai miesparin perheet, yksinhuoltajien perheet, joissa huoltaja on ei-heteroseksuaalinen, sekä perheet, joissa on enemmän kuin kaksi vanhempaa. Myös heteropariskunnan perhe voi olla sateenkaariperhe, jos vanhemmista toinen tai molemmat ovat biseksuaaleja tai transihmisiä. Sateenkaariperheitä ovat myös ne perheet, joiden vanhemmat eivät halua määritellä itseään tavallisilla sukupuolta ja seksuaalisuutta kuvaavilla sanoilla. (Seta ry/Jämsä.)

Käsite sateenkaariperhe koetaan yleisesti sateenkaariperheiden sisällä positiivisena, ja se kuvaa osuvalla tavalla perhemuotojen moninaisuuden kirjoa. Aluksi sateenkaariperhe-käsitettä käytettiin vain Suomen ensimmäisessä homo-, ja biseksuaalisten sekä transsukupuolisten lapsiperheiden järjestössä, Sateenkaariperheet ry:ssä. Sateenkaariperhe-käsite on siirtymässä yleiskieliseksi, ja nykyään myös tiedotusvälineet puhuvat aktiivisesti sateenkaariperheistä. (Jämsä 2007, 165.)

Sateenkaariperheet voivat olla muodoltaan esimerkiksi ydinperheitä tai erilaisia uusperheitä. Ydinperheissä perheeseen kuuluu kaksi vanhempaa sekä heidän yhteiset lapset. Tällaisia ovat esimerkiksi mies- ja naisparien perheet. Sateenkaariperheet voivat olla myös uusperheitä, joissa mies- tai naisparin lapset ovat saaneet alkunsa jommankumman edellisestä liitosta, joka on yleisemmin ollut heteroavioliitto. (Seta ry/Jämsä.) Sateenkaariperheissä vanhempina toimivat yleensä lapsen biologinen ja sosiaalinen vanhempi. Sosiaalisen vanhemman vanhemmuus ei ole juridista eikä biologista, mutta hän toimii käytännössä yhtenä perheen vanhemmista. (Aarnipuu 2006, 38.)

Käsitteellä sateenkaariperhe kuvataan todella kirjavaa joukkoa erilaisia perhemuotoja ja -tilanteita. Vaikka sateenkaariperheitä on hyvin monenlaisia, eletään niissä kuitenkin tavallista lapsiperheen arkea. Tilastollisesti katsottuna nais- ja miesparien perheet ovat näkymättömiä, mutta Suomessa on kuitenkin nykyään jo useita tuhansia sateenkaariperheitä. Kuitenkaan suomalainen lainsäädäntö ei usein kykene kohtaamaan sateenkaariperheitä. Tämä on aiheuttanut ongelmia sekä viranomaisille että perheille itselleen muun muassa erilaisten tukien ja etuuksien määrittymisessä. (Jämsä 2007, 167; Sateenkaariperhetyön projekti/Seta ry; Sateenkaariperheet ry 2006, 6-7.)

Heteroparin perustaessa perhettä sille on tarjolla hyvin selkeä malli siitä, mitä perhe tarkoittaa ja miten siinä eletään. Roolimalleja ja samaistumisen kohteita löytyy niin lähipiiristä kuin tiedotusvälineistä. Nämä tarjoavat mahdollisuuden samaistumiseen ja sen kautta myös oman vanhemmuus-identiteetin rakentamiseen. Sateenkaariperheiltä tällaiset roolimallit puuttuvat lähes kokonaan, esimerkiksi lasten kirjallisuus ja leikit vaikeavat perheiden monimuotoisuudesta.

Sateenkaariperheisiin ei yleensä synny lapsia vahingossa, vaan vanhemmuus on tarkkaan harkittu ja perheellisyykseen tarvitaan usein ulkopuolista apua. Lapset ovat toivotuja, ja niiden hankkimiseen on nähty runsaasti vaivaa. Lapsen hankkiminen on prosessi, johon vanhemmat paneutuvat hyvin voimakkaasti. Aikaisemmin äitiys on nähty mahdolliseksi vain heterosuhteissa, ja vasta 1990-luvun loppupuolella on alettu enemmän keskustelemaan vaihtoehtoisesta lisääntymisestä ja perheiden monimuotoisuudesta. Nykyään myös ei-heteroseksuaaleilla naisilla on hyvät mahdollisuudet perustaa perhe. Yleensä yksin tai parisuhteessa elävät lesbot hankkivat lapsia hedelmöityshoitojen tai kotisiemennyksen eli koti-inseminaation avulla. (Perheitä kaikissa sateenkaaren väreissä.)

Suomessa miesparit eivät voi saada lisääntymisapua lapsettomuusklinikan kautta. Suurin osa miesparien perheistä on uusperheitä. Näissä perheissä lapset ovat syntyneet jommankumman aikaisemmasta heterosuhteesta. Miesparit, joilla ei ole aikaisemmista suhteista lapsia, voivat saada perheen jaetun vanhemmuuden avulla. Tällöin he voivat tutun naisen tai naisparin kanssa saada lapsia, jolloin lapset voivat asua joko isien tai äitien luona. Tällaiset kolmen tai neljän vanhemman perhekokonaisuudet ovat yhä suosittuimpia. Miesparit voivat saada lapsia myös käyttämällä sijaissynnyttäjää. Tämä on kuitenkin vielä suhteellisen harvinaista. Perheissä, joissa toinen vanhemmista on trans-

ihminen, on yleensä lapsia suurin piirtein yhtä paljon, kuin perheissä keskimäärin. Transvestiittimiehistä suurin osa elää naisen kanssa avioliitossa. Sukupuolenkorjausprosessin he aloittavat yleensä vasta aikuisiällä, kun he ovat jo perustaneet perheen. (Perheitä kaikissa sateenkaaren väreissä; Sateenkaariperheet ry 2006, 4-5.)

3.1 Sateenkaariperheiden elämään vaikuttavia lakeja

Parisuhde on monelle ihmiselle elämän tärkein asia. Yhteiskunnassamme parisuhteen onnistumista pyritään tukemaan monin eri tavoin, myös lainsäädännössä. Vielä 1990-luvulla samaa sukupuolta olevien parisuhteet olivat lähes tuntematon käsite Suomen lainsäädännössä. Useissa tilanteissa oli myös tulkinnanvaraista koskivatko esimerkiksi avioliittoa säätelevät säädökset myös samaa sukupuolta olevien pariin suhdetta. (Hiltunen 1996, 1.)

Pohjoismaissa homo- ja lesbopariin virallistetusta parisuhteesta on tullut uusi oikeudellinen instituutio. Ruotsissa perusteltiin samaa sukupuolta olevien parisuhteiden saattamista lainsäädännön piiriin sillä, että parisuhteet poikkeavat heteroseksuaalisesta parisuhteesta vain siinä, että tunteet kohdistuvat samaa sukupuolta olevaan henkilöön. Tärkeänä huomioitavana asiana pidettiin myös sitä, että homoseksuaalisessa parisuhteessa olevilla on usein myös lapsia huollettavinaan. Homoseksuaalien parisuhteissa on heteroseksuaalien tavoin tarve rakkauden ja sitoutumisen osoittamiseen toiselle. On tärkeää, että samaa sukupuolta olevilla pareilla on mahdollisuus viralliseen ja jossain määrin myös muodolliseen tilaisuuteen ilmaista keskinäinen rakkaus. (Hiltunen 1996, 35.)

Suomen parisuhdelaki hyväksyttiin 28. syyskuuta 2001, ja se astui voimaan maaliskuussa 2002. Parisuhdelain voimaantuleminen oli kauan odotettu uudistus. Rekisteröidystä parisuhteesta annettu laki on edistänyt ihmisten yhdenvertaisuutta. Se turvaa ihmisille pääsyn perheellisyyden huomioon ottavan lainsäädännön piiriin, riippumatta heidän seksuaalisesta suuntautumisesta.

Parisuhteensa voivat rekisteröidä kaksi täysi-ikäistä, samaa sukupuolta olevaa henkilöä. Parisuhteen osapuolet ovat toisiinsa nähden yhdenvertaiset, ja rekisteröinnillä on samat oikeudelliset vaikutukset kuin avioliiton solmimisella, jollei laissa erikseen toisin sääde-

tä. Rekisteröity parisuhde on kuitenkin avioliitosta erillinen oikeudellinen instituutio. Parisuhteen osapuolella on avio-oikeus toisen omaisuuteen, jollei avioehtosopimuksella muuta sovita. Tarvittaessa hänellä on oikeus saada elatusta toiselta osapuolelta ja toisaalta myös elatusvelvollisuus tätä kohtaan. Samaa sukupuolta oleva pari ei voi rekisteröinnin perusteella ottaa yhteistä sukunimeä, eikä yhdistelmäimeä. Parisuhteen toinen osapuoli voi kuitenkin perustellun syyn nojalla erikseen anoa maistraatilta sukunimensä muuttamista. (Oikeusministeriö.)

Lapsen ja ei-juridisen eli sosiaalisen vanhemman välistä suhdetta ei virallisesti ole olemassa, huolimatta vanhempien mahdollisuudesta rekisteröidä parisuhteensa. Sateenkaariperheillä on perheenjäsenten välisissä ihmissuhteissa puutteellinen juridinen turva. Toisin kuin yleisesti oletetaan, sateenkaariperheissä ei ole mahdollista adoptoida puolison lasta, vaikka lapsi olisi syntynyt hedelmöityshoitojen avustuksella. Rekisteröidyssä parisuhteessa elävä pari ei voi myöskään ottaa yhteistä ottolasta, vaan parisuhteen toinen osapuoli voi jatkossakin adoptoida lapsen vain yksinään. Myöskään toisen osapuolen lapsen ottaminen parin yhteiseksi ottolapseksi ei ole mahdollista. Yhteishuoltajuus voi olla mahdollista vain, mikäli se todetaan lapsen edun mukaiseksi. Vanhempien erotessa ei yhteishuoltajuus takaa lapselle oikeutta tavata sosiaalista vanhempaansa, eikä oikeuta saamaan häneltä elatusta tai perintöoikeutta. (Jämsä 2007, 169–170; Oikeusministeriö.)

Virallisesti sateenkaariperhe näyttäytyy yksinhuoltajaperheenä, vaikka todellisuudessa vanhempia olisi useampi. Lapsi tarvitsee pysyvät ja turvalliset suhteet häntä rakastaviin vanhempiin. Tulisikin pyrkiä siihen, että lapsen olisi mahdollista säilyttää suhde kaikkiin hänen vanhempiin, mikäli juridinen vanhempi tulee kyvyttömäksi hoitamaan lastaan, menehtyy tai vanhemmat päätyvät asumuseroon. Tällä hetkellä viranomaiset kykenevät Suomen lain puitteissa turvaamaan ainoastaan lapsen, ja hänen juridisten vanhempien välisen suhteen pysyvyyden. Lainsäädännöllä ja yhteiskunnan asenteiden muutoksella voitaisiin parantaa sateenkaariperheiden asemaa yhtenä perhemuotona muiden joukossa. (Sateenkaariperhetyön projekti/Seta ry)

Vaikka parisuhdelaki ei juridisesti muuttanut lapsen ja sosiaalisen vanhemman välistä suhdetta, ei parisuhdelain säätämisen jälkeen ole voitu ohittaa samaa sukupuolta olevien parisuhteiden ja perheiden olemassaoloa. Lain myötä sateenkaariperheet tulivat uudella tavalla näkyviksi myös virallisissa yhteyksissä. Perheet itse ovat kokeneet parisuhteen

rekisteröinnin ainakin symbolisesti turvaavan sosiaalisen vanhemman ja lapsen suhdetta. (Jämsä 2007, 170.)

Vuonna 2005 sateenkaariperheiden kannalta olennainen lainsäädäntötyö saatiin päätökseen, kun kauan valmisteltu hedelmöityshoitolaki sisälsi mahdollisuuden antaa hedelmöityshoitoja itsenäisten naisten lisäksi myös naispareille. Vuosituhannen alussa tehtiin useita lakialoitteita hedelmöityshoidoista, jotka nostivat esiin periaatteellisia keskusteluja. Käytiin kiivaitakin mielipidetisteluita siitä, tulisiko naispareilla olla oikeus toimia vanhempana. Näissä keskusteluissa unohdettiin kuitenkin hyvin pitkälle se tosiasia, että naisparin muodostamissa perheissä eli jo kyseisellä hetkellä tuhansia lapsia. Monet sateenkaariperheet kokivat tilanteen raskaaksi, ja pyrkivät suojelemaan perheitään asiattomilta puheilta. Vaihtuvat lakialoitteet tulevien ehdotusten sisällöistä aiheuttivat epävarmuutta naisparien saamissa hedelmöityshoidoissa. Epäselvässä tilanteessa myös hedelmöityshoitoklinikat vaihtelivat kantojaan siitä, tarjoavatko he palvelujaan naispareille vai eivät.

Hallituksen esityksen pohjalta eduskunta hyväksyi hedelmöityshoitolain 22.12.2006. Laki hedelmöityshoidosta astui voimaan Suomessa 1. syyskuuta 2007. Voimaanastuneen lain mukaan hedelmöityshoitoja voidaan antaa kaikille naisille. Naisparien juridisesti vahvistettu oikeus saada hedelmöityshoitoja on edistysaskel sateenkaariperheiden tunnistamisessa oikeiksi perheiksi heteroperheiden rinnalla.

Vaikka hedelmöityshoitolaki on askel parempaan suuntaan, edessä on kuitenkin vielä paljon poliittista taistelua, ennen kuin sateenkaariperheiden ja heteroperheiden lasten hyvinvointi on tasapuolisesti turvattu. Sosiaali- ja terveysministeriön asettama toimikunta totesi vuonna 2003 perheen sisäisen adoption mahdollistamisen rekisteröidyssä parisuhteessa olevan tarpeen, jotta perheissä elävien lasten oikeusturva toteutuisi. Sateenkaariperheissä elävien lasten hyvinvoinnin kannalta keskeinen lainsäädäntö on kuitenkin vielä säätämättä. (Jämsä 2007, 170–172.)

3.2 Vanhemmuus sateenkaariperheissä

Suomessa seksuaalivähemmistöihin kuuluvat henkilöt ovat etenkin rikollisuuden ja sairausleiman aikaan pysyneet pitkään näkymättöminä. Kautta aikain on kuitenkin ollut

olemassa myös homoseksuaalisesti tuntevia vanhempia. Vanhemmuuteen on yleisesti liitetty oletus heteroseksuaalisuudesta, mikä on estänyt ihmisiä näkemästä homoseksuaalien vanhempien lapsiperheitä kulttuurisena ilmiönä. Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa 1970-luvun asenneilmaston muuttumiseen vaikuttivat nais-, tasa-arvo- ja homoliikkeet, jotka korostivat yksilön vapautta ja oikeuksia. Poliittisten liikkeiden avulla saavutetulla asennemuutoksella homoseksuaalit pystyivät ajattelemaan itseään tulevina vanhempina ja suunnittelemaan perhe-elämää. Myös Suomessa käytiin samoja nais- ja tasa-arvoliikkeen tuomia keskusteluja, mutta täällä ne eivät kuitenkaan vielä 1970- ja 1980-luvuilla johtaneet homoseksuaalien perheiden esiintuloon. (Jämsä 2007, 163; Kuosmanen 1997, 100–101.)

Suomen lainsäädännössä homoseksuaalisuus oli vuoteen 1971 asti rikosoikeudellisesti kokonaan kiellettyä ja vielä vuonna 1999 joiltain osin sanktioitua. Vuosituhannen vaihteessa lainsäädäntö kääntyi päinvastaiseen suuntaan. Suomessa alettiin muiden Pohjoismaiden esimerkkiä seuraten säätää lakeja suojelemaan homoseksuaaleja syrjinnältä, joka perustuu seksuaaliseen suuntautumiseen. Homoseksuaalisuuden poistuttua sairausluokituksesta ja rikoslain sallittua homoseksuaaliset parisuhteet, on myös homoseksuaalien vanhempien näkyvyys kasvanut. (Mustola 2007, 36.)

Kehittynyt lainsäädäntö mahdollisti Suomessa uuden kulttuurisen tilan syntymisen, minkä seurauksena homoseksuaalien perheet ovat uskaltaneet elämään avoimemmin perhe-elämäänsä. Kulttuurisen tilan muuttuessa yhä useammat lesbot, homot, biseksuaalit ja transihmiset ovat toteuttaneet pitkäaikaisen unelmansa perustaessaan oman lapsiperheensä. Aikaisempien uus- ja yksinhuoltajaperheiden rinnalle nousi mies- ja naisparin ydinperhe, sekä toisaalta myös miesparin ja naisparin yhdessä muodostama lapsiperhe. Tänä päivänä vanhemmuus on ei-heteroseksuaaleille yksi vaihtoehtoinen tulevaisuudenkuva muiden joukossa. (Jämsä 2007, 165.)

Puhuttaessa sateenkaariperheistä, monien ensireaktiona on kysymys siitä, kuinka vanhempien homoseksuaalisuus vaikuttaa lapsiin. Heteronormatiivisessa yhteiskunnassa on tyypillistä ajatus siitä, että ydinperhe on ainoa todellinen perhemalli. Erilaisten perhemuotojen ei koeta olevan lapsille turvallinen kasvuympäristö. Kysymyksen taustalla on usein oletus siitä, että lesbo- ja homovanhemmat eroaisivat toimissaan ratkaisevalla tavalla heterovanhemmista. Lesboäitejä ja heteroseksuaaleja äitejä vertailevissa tutkimuksissa ei ole kuitenkaan havaittu merkittäviä eroja heidän suhtautumisessa lasten

kasvatukseen. Vanhemman ominaisuudet kasvattajana eivät määräydy hänen seksuaalisesta suuntautumisesta, vaan hänen kokonaispersoonastaan. Sateenkaariperheiden vanhemmat kohtaavat elämässä samoja vanhemmuuden iloja ja suruja kuin heterovanhemmatkin. (Kuosmanen 1997, 102; RFSL; Sateenkaariperheet ry.)

Naisparin perheessä kasvavilla lapsilla on isän ja äidin sijasta kaksi huolehtivaa äitiä; lasten biologinen äiti ja sosiaalinen vanhempi. Lapsi itse kokee tämän elämän normaalina, usein ainoastaan ulkomaailma kyseenalaistaa tilanteen. Homoseksuaalien vanhempien sukupuoli ei välttämättä kuvaa heidän sosiaalista rooliaan vanhempina. Vaikka kaksi äitiä eivät sukupuolensa perusteella eroa toisistaan, ovat he kuitenkin persoonina omanlaisiaan ja tarjoavat monipuolisemman kuvan naiseudesta. Samalla tavalla toimivat myös kahden homoisän perheet, joissa lapsille tarjotaan monipuolisempia roolimalleja kuin perinteiset miehen ja naisen mallit.

Puhuttaessa homoseksuaalien muodostamasta lapsiperheestä, ennakkoluulot kohdistuvat usein oletukseen miehen tai naisen mallin puuttumisesta. Lapsilla on kuitenkin mahdollisuus saada näitä malleja myös ydinperheen ulkopuolelta, perheen sukulaisista sekä perheen laajemmasta perhe- ja ystäväpiiristä. Lisäksi lapset oppivat sukupuolirooleista myös koulussa, kavereiden keskuudessa ja lähiyhteisössä. Useissa perheissä lapset tapavat myös muualla asuvaa vanhempaa suhteellisen säännöllisesti. (Kuosmanen 1997, 102–104.)

Sateenkaariperheiden arkea vaikeuttaa eläminen heteroseksistisessä yhteiskunnassa, joka ei pidä heitä sopivina vanhempina, eikä tunnusta perheen toiselle aikuiselle sosiaalisen vanhemman asemaa. Homoseksuaalisuuteen liitetty kulttuurinen leima, homoseksuaalisuudesta vaikeneminen ja suvaitsemattomuus aiheuttavat usein monimutkaisia elämäntilanteita. Yhteiskunnan heteroseksististen asenteiden vuoksi sateenkaariperheet saattavat salata perhesuhteensa. Tämä voi johtaa siihen, että lasten sosiaalinen vanhempi ei pysty jäämään vanhempainlomalle tai ottamaan töistä vapaata lasten ollessa sairaina. Näkymättömyytensä vuoksi sosiaalinen vanhempi ei saa ympäristöltään tarvitsemaansa tukea vanhempana toimimiseen. Yhteiskunnan heteroseksististen asenteiden paineessa perheet saattavat eristäytyä muista lapsiperheistä, jotka yleensä ovat heteroseksuaalien perheitä. (Kuosmanen 1997, 106–108.)

Oletukset siitä, että homoseksuaaleilla vanhemmilla olisi haitallinen vaikutus lastensa seksuaali- ja sukupuoli-identiteetin kehitykseen ovat valitettavan yleisiä. Usein tähän liittyy heteroseksistinen ajatus siitä, että homoseksuaalisuutta pidetään vähemmän toivottavaa ja arvostettavaa kuin heteroseksuaalisuutta. Pohjois-Amerikassa homo- ja lesboperheiden lapsista tehdyissä tutkimuksissa lapset kertoivat heillä olevan yksinomaan heteroseksuaaleja intressejä. Tutkimuksessa mukana olleiden lasten seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin kehittyminen sekä sukupuoliroolikäyttäytyminen todettiin keskimäärin normaaleiksi. Tilastoissa ei havaittu tuloksia siitä, että lesbo- ja homovanhempien lasten seksuaali- tai sukupuoli-identiteetti eroaisi heteroperheissä kasvaneiden lasten seksuaali- tai sukupuoli-identiteetistä. Yleistykset siitä, että vanhempien seksuaalinen suuntautuminen vaikuttaisi lasten kehitykseen, perustuvat pitkälti ihmisten ennakkoluuloihin. (Kuosmanen 1997, 103–104.)

Homoseksuaalien vanhempien perheistä on tehty useita erilaisia tutkimuksia, joissa on pyritty selvittämään homoseksuaalien vanhemmuutta, sekä lasten kehitystä kahden samaa sukupuolta olevan vanhemman perheessä. Tutkimusten mukaan homoseksuaalien vanhempien lapseen muodostama kiintymyssuhde ei poikennut heteroseksuaalien vanhempien muodostamasta suhteesta. Tutkimuksissa ei ole huomattu eroavaisuuksia lapsen kehityksessä sen mukaan asuuko lapsi samaa vai eri sukupuolta olevan parin perheessä. Tutkimukset osoittavat myös, että sateenkaariperheissä elävien lasten sukupuoli-identiteetin, seksuaalisen suuntautumisen, sosiaalisten kykyjen, minäkäsityksen, älykkyyden tai tunne-elämän kehityksessä ei ole löydetty eroja.

Eri tutkimusten tulokset ovat varsin samansuuntaiset, ja pääpaino niissä on ihmissuhteiden ja vanhemmuuden merkityksessä. Lapsen tasapainoinen kehitys edellyttää rakastavia ihmissuhteita ja vanhempien vastuullisuutta. Sitä vastoin perherakenne tai vanhempien sukupuoli eivät ole erityisen tärkeitä. Lasten kehityksen vaikeuksiin vaikuttavat samat tekijät, oli kyseessä hetero- tai sateenkaariperhe. Yleensä vaikeudet ovat perheen ihmissuhteissa ja erityisesti vanhempien keskinäisessä parisuhteessa. Ongelmana voi olla myös vanhempien mielenterveyden häiriöt ja vanhemmuuden pettäminen. Kyseiset ongelmat eivät ole riippuvaisia vanhemman sukupuolesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. (Jämsä 2007, 163–164.)

Sateenkaariperheiden elämä on käynyt läpi suuria muutoksia viimeisen kymmenen vuoden aikana. Perheet ovat tulleet niin yksityiselämässä kuin julkisuudessa yhä avoimem-

min esille. Sateenkaariperheet ovat tulleet neuvolan, päiväkodin ja koulun asiakkaiksi, mikä on luonut kohtaamisia sateenkaariperheiden, muiden perheiden ja ammattilaisten välille. Usein kohtaamiset ovat olleet myönteisiä. Voi kuitenkin olla, että osa viranomaisista ei ole koskaan kohdannut sateenkaariperheeseen kuuluvia henkilöitä, ja asia on heille aivan uusi. Palveluiden kautta on mahdollisuus kohdata monenmuotoisia perheitä ja oppia tuntemaan heidän arkielämäänsä. Lapsiperheen arki rutiineineen, kerhoineen ja päivähoitoinen on usein hyvin samanlaista, perhemuodosta riippumatta. (Jämsä 2007, 168.)

Mikäli sateenkaariperhe tarvitsee tukea viranomaisten taholta, tulisi heidän esittäytyä yhtenäisenä. Tämä on perheelle haasteellista, koska sateenkaariperheellä ei ole yhteiskunnan lainsäädännössä perheen asemaa. Perheen rajojen näkymättömyyden, perhesuhteiden tunnustamattomuuden ja homoseksuaalisuuden leimautuneisuuden vuoksi, perhe ei saa lähiympäristöltä ja viranomaisilta samanlaista tukea kuin heteroperheet. (Kuosmanen 1997, 107.)

Sosiaali- ja terveysalan ammatillisissa työkäytännöissä perheiden ja perhesuhteiden nimeämiset ovat ammatti-eettisiä kysymyksiä. Nimittämällä asiakirjoihin perhettä lesbotaik homoperheeksi työntekijä osallistuu osaltaan perheen leimaamisprosessiin. Leimaantumisen seurauksena perhettä ensimmäisenä kuvaavana ominaisuutena on vanhempien seksuaalinen suuntautuminen. Esimerkiksi nimittämällä perhettä lesboperheeksi, leimataan aiheetta myös perheen lasten seksuaalisen suuntautumisen määrittelyä. Lesboperheiden sijasta tulisikin puhua lesbovanhemman perheestä, lesboparin tai naisparin perheestä.

Eettisten kysymysten lisäksi on otettava huomioon myös se, että perheelle annettu leima ei kerro mitään perheen sisällöstä. Todelliset asiat, kuten lasten ja vanhempien väliset suhteet, perheen rakenne ja lasten kasvatuseriaatteet jäävät liian usein leiman varjoon. Sosiaali- ja terveysalalla työskentelevien tulisikin luopua siitä oletuksesta, että kaikki perheet ovat heteroperheitä. Yksinhuoltajaperhe tai kahden samaa sukupuolta olevan perhe ei välttämättä ole vaillinainen perhe, vaikka perheestä usein niin automaattisesti päätellään. Perheen määrittelyssä tuleekin kuunnella asiakkaita ja käyttää niitä sanoja, joita asiakkaat käyttävät itsestään, parisuhteistaan ja perheistään. (Kuosmanen 1997, 108.)

Vanhemmuus on lapsen ja aikuisen välinen suhde, joka perustuu hoivaan, turvaan ja läheisyyteen. Lapselle omat vanhemmat ovat tärkeintä maailmassa, riippumatta vanhempien lukumäärästä tai sukupuolesta. Sateenkaariperheiden näkökulmasta perhe ei synny biologisista siteistä tai sukupuolirooleista, vaan rakkaudesta ja sitoutumisesta. Vanhemmuus ei myöskään ole geneistä kiinni. Usein sateenkaariperheiden lapset ovat yhdessä hankittuja, ja biologisista siteistä huolimatta kumpikin perheen vanhemmista on lapsille yhtä todellisia vanhempia. Sateenkaariperheille perheen jäsenten väliset vahvat suhteet ovat yhtä tärkeitä kuin muillekin perheille. Perheen vahva yhtenäisyys korostuu etenkin tilanteissa, joissa yhteiskunta ei kykene tarjoamaan heille samanlaista tukea kuin heteroperheille. (Greene 1994, 11–12; Sateenkariperheet ry.)

3.3 Sateenkaariperheet päivähoiton asiakkaina

Päivähoito on Suomessa jokaisen lapsen subjektiivinen oikeus. Se on lisäksi hyvin keskeinen hoito- ja kasvatusjärjestelmä alle kouluikäisille lapsille. Lasten päivähoitosta annetun lain mukaan jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on ollut oikeus kunnalliseen päivähoitopaikkaan vuoden 1996 alusta lähtien. Kuntien tulee mahdollisuuksien mukaan järjestää päivähoitoa lapsen vanhempien toivomalla tavalla, ja siten kuin päivähoiton tarve kunnassa esiintyy. Päivähoitopalveluja järjestetään niin, että jokaisen lapsen hoidon ja kasvatuksen tarve eri ikäryhmissä turvataan tasapuolisesti. Päivähoitoa voidaan antaa joko päiväkotihoidona tai perhepäivähoitona. Usein kunnissa järjestetään myös muuta päivähoito- tai leikkitoimintaa. Kunnallisen päivähoiton lisäksi lasten päivähoito voidaan vaihtoehtoisesti järjestää myös yksityisesti. (Kauppi 2001, 16, 29.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat, että päivähoiton järjestäjä huomioi lapsen perhekulttuuria ja korostaa lapsen yksilöllisiä tarpeita sekä persoonallisuutta. Lapsen tulee saada kokea tasa-arvoisuutta riippumatta hänen sosiaalisesta ja kulttuurisesta taustastaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan kodin ja päivähoiton kasvatuskumppanuutta. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhemmat toimivat tiiviisti yhdessä päivähoiton henkilöstön kanssa tukeakseen lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä. (Sateenkaariperheet ry 2006, 9-10.)

On tärkeää, että päivähoitossa työskentelevä kasvattaja käsittelee lasten kanssa perheiden moninaisuutta. Olisi hyvä, että sateenkaariperheet otettaisiin esiin myös omana

teemanaan, erityisesti jos ollaan tekemisissä hieman isompien lasten kanssa. Yleensä ajatellaan, että jostakin erityisteemasta on hyvä puhua vasta silloin, kun lapsi ottaa itse asian esille. Lapsi voi kuitenkin pohtia erilaisia perhemuotoihin liittyviä asioita jo paljon aikaisemmin ennen kuin hän osaa tai uskaltaa kysyä niistä. Kun lasten kanssa keskustellaan moninaisuudesta ja yhdenvertaisuudesta, antaa se jokaiselle lapselle tilaa olla oma itsensä ja tuntea itsensä arvokkaaksi.

Sateenkaariperheiden lapset, kuten kaikki muutkin lapset, tarvitsevat tukea omalle perhemallilleen. Lapselle itselleen ei ole merkitystä, onko päiväkodissa useita hänen perheen kanssa samankaltaisia perheitä, vai ei. Oma perhe on lapselle itselleen tärkeä ja ainoa oikea. Lapset ovat myös hyvin lojaaleja omia vanhempiaan kohtaan. Jos lapsen kasvuympäristö kyseenalaistaa lapsen perhemallin, loukkaa se varmasti myös lasta. Päiväkodin toimintatuokioissa on sateenkaariperheestä tulevan lapsen kannalta erityisen tärkeää, että kasvattaja käsittelee myös hänen elämys- ja kokemusmaailmaansa kuuluvia asioita. Lapselle oma perhe on hyvin merkittävä osa arkea ja kokemusmaailmaa, sillä lapsi sitoo siihen oppimansa asiat. (Sateenkaariperheet ry 2006, 9, 17.)

Lapsen biologinen vanhempi ei ole ainut vanhempi, jonka kanssa päivähoidossa keskustellaan esimerkiksi lapsen kehityksestä ja muista tärkeistä asioista. Vanhemmuuteen liittyvät kysymykset on kuitenkin hyvä tarkistaa heti päivähoidon alkaessa perheeltä itseltään. Päivähoidon alkaessa sateenkaariperheiden vanhemmilta olisi hyvä kysyä avoimesti heidän perheestään. Päivähoidon kasvattajien tulisi tietää muun muassa ketä kaikkia perheeseen kuuluu, millä tavalla perhe haluaa heitä puhutettavan esimerkiksi toisten lasten ja vanhempien kuullen, miten vanhemmuus on jaettu perheessä sekä ovatko molemmat aikuiset vastuussa lapsesta. Lisäksi olisi hyvä tietää, kuinka perheessä on puhuttu siitä, miten lapsi on saanut alkunsa ja miten päivähoidon kasvattajat voisivat asiaa käsitellä lasten kanssa. Päivähoidon kasvattajien tulisi huomioida myös perheen toiveet siitä, kuinka päivähoidossa voitaisiin yleisesti käsitellä sateenkaariperheisiin liittyviä aiheita.

Päivähoidon arjessa puhutaan yleensä huomaamatta vain perinteisestä ydinperhemallista. Useissa kirjoissa, kuvissa, lauluissa ja leikeissä ei juuri poiketa perinteisen heteroydinperheen mallista. Sateenkaariperheen lapsen olisi hyvä nähdä myös oma perhemalli edustettuna kirjoissa ja kuvissa. Lisäksi myös muiden lasten olisi hyvä tutustua erilaisiin perhemuotoihin. Eri materiaalien kuvitukseen ei aina voi itse vaikuttaa, mutta niistä voi

keskustella yhdessä lasten kanssa ja antaa heille vaihtoehtoisia malleja. Päivähoidossa perheiden moninaisuutta voidaan tuoda esiin esimerkiksi valokuvin ja piirroksin lapsen omasta perheestä. Lapset kertovat perheestään ja kuvaavat perheen tapahtumia yleensä hyvin mielellään. Toisaalta, jos perhe ei halua elää avoimesti sateenkaariperheenä, voi kuvat ja kertomukset ahdistaa perheen lasta. Päivähoidon kasvattajien on hyvin tärkeää selvittää hyvissä ajoin perheen oma kanta avoimuuskysymykseen. (Sateenkaariperheet ry 2006, 9-11.)

Sukupuolijako poikiin ja tyttöihin esiintyy lähes kaikkialla hyvin yleisenä ja vahvana. Sateenkaariperheissä ei yleensä ole perinteistä sukupuolijakoa vanhempien välillä. Päivähoidon arjessa tulisi kiinnittää huomiota perheiden ja sukupuoliroolien moninaisuuteen. Jokaiselle lapselle oma perhe tuntuu oikealta ja tavalliselta, ja muut perhemuodot ovat uusia ja kiinnostavia. Lasten keskuudessa saattaa herätä keskustelua erilaisista perhemuodoista, ja päivähoidon kasvattajan tulisikin keskustella niistä luonnollisesti ja avoimesti. (Sateenkaariperheet ry 2006, 12.)

On tärkeää, että perheiden vanhemmat voivat luottaa päivähoidon henkilökuntaan. Joillakin sateenkaariperheiden vanhemmilla voi olla negatiivisia kokemuksia eri viranomaisten kanssa asioimisesta. Tästä johtuen luottamuksen rakentaminen päivähoidon henkilökuntaa kohtaan voi olla aluksi vaikeaa. Useat sateenkaariperheiden vanhemmat ajattelevat päivähoidon hyvin heterokeskeiseksi. Tämän takia vanhemmilla saattaa olla tavallista vaikeampi kertoa mahdollisista huolista tai ongelmista lapsen päivähoitoon liittyen. Vanhemmat voivat pelätä, että ongelmat leimataan johtuviksi vain heidän perhemuodostaan. On tärkeää, että päivähoidon henkilökunnalla ja perheen vanhemmilla on riittävästi aikaa tutustua avoimesti toisiinsa.

Sateenkaariperheiden vanhemmat voivat joutua usein selittämään perhekuvioitaan, roolejaan ja kasvatusnäkemystään. Yleensä vanhemmat toivovat, että heiltä kysytään rohkeasti ja avoimesti perhemuotoon liittyvistä asioista. Täytyy kuitenkin huomioida, että osa sateenkaariperheistä ei halua kertoa perheestään lainkaan, tai he yrittävät salata perhemuotonsa. Sateenkaariperheistä on yleisesti tarjolla hyvin niukasti tietoa. Perheiden vanhemmilta voi löytyä monenlaista materiaalia, jota voi käyttää päivähoidon kasvatus-työn tukena. Mitä nuoremmasta lapsesta on kyse, sitä tärkeämmässä roolissa perhe on lapsen elämässä. Kodin ja päivähoidon luottamuksellinen yhteistyösuhde on jokaisen, erityisesti lapsen, etu. Tärkeimpänä tavoitteena on lapsen kasvun ja kehittymisen tuke-

minen sekä tuen yhdenvertainen takaaminen riippumatta lapsen perhemuodosta. (Sateenkaariperheet ry 2006, 16.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata naisparien muodostamien perheiden kokemuksia lastensa päivähoidosta.

Tutkimustehtävä:

1. Millaisia kokemuksia naisparin muodostamalla perheellä on lastensa päivähoidosta?

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Käytimme opinnäytetyössämme laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullista tutkimusmenetelmää käytettäessä tarkastellaan merkitysten maailmaa. Merkitykset ilmenevät suhteina ja suhteiden muodostamina merkityskokonaisuuksina. Merkityskokonaisuudet ilmenevät ihmisten toimintoina ja ajatuksina. Ihmisten omat kuvaukset todellisuudesta ovat laadullisen tutkimuksen tavoite. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on siis kuvata todellista elämää mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2004, 152; Vilkka 2005, 97.)

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyn tutkimuksen tavoitteena ei ole löytää totuutta tutkittavasta asiasta. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään löytämään ja paljastamaan tosiasioita jo olemassa olevien totuuksien sijaan (Hirsjärvi ym. 2004, 152). Laadullisen tutkimuksen avulla tutkimuksessa luodaan malleja, ohjeita, toimintaperiaatteita sekä kuvauksia tutkittavasta asiasta. (Vilkka 2005, 98.) Valitsimme laadullisen tutkimusmenetelmän, koska se sopii opinnäytetyöhömmme määrällistä menetelmää paremmin tuomaan esiin ihmisten omia kokemuksia. Laadullista tutkimusmenetelmää käyttämällä voidaan kuvata sateenkaariperheiden kokemuksia lastensa päivähoidosta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Keväällä 2007 otimme yhteyttä Oulun ja Turun SETA ry:ssä toimiviin sateenkaariperheiden ryhmiin (LIITE 1: Sähköpostiviesti SETA ry:lle). Ryhmien aktiivien kautta saimme vastaajiksi yhteensä viisi perhettä. Yksi opinnäytetyöhön osallistunut perhe löytyi omien kontaktiemme kautta. Opinnäytetyömme päätimme rajata koskemaan naisparin muodostamaa perhettä. Rajaukseen päädyimme sen vuoksi, koska naisparien perheiden lukumäärä on viime vuosina suuresti kasvanut, ja tämän vuoksi he näkyvät tulevaisuudessa yhä selkeämmin myös päivähoidon kentällä.

Laadullista tutkimusmenetelmää käyttämällä aineiston keräämisen tavoitteena on aineiston sisällöllinen laajuus. Aineiston määrä kappaleina ei pysty korvaamaan sisällöllistä laatua. (Vilkka 2005, 100, 109.) Päädyimme keräämään opinnäytetyömme aineiston kyselylomakkeella (LIITE 2: Kyselylomake). Pitkien välimatkojen vuoksi vastaajien haastattelu ei ollut käytännössä mahdollista. Kyselylomake mahdollisti sen, että vanhemmat pystyivät yhdessä vastaamaan itselleen sopivana aikana, ja heidän oli mahdol-

lista pysyä anonyymeina. Vastaukset kerättiin puolistrukturoidulla kyselylomakkeella, joka mahdollisti monipuolisemmat ja laajemmat vastaukset. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden kertoa omin sanoin todelliset ajatuksensa ja kokemuksensa. (Hirsjärvi ym. 2004, 190.) Huhtikuussa 2007 lähetimme opinnäytetyöhön osallistuneille perheille postitse kyselylomakkeen ja saatekirjeen (LIITE 3: Saatekirje). Mukaan laitoimme myös palautuskuoren, jossa perheet lähettivät meille vastauksensa takaisin. Opinnäytetyön vastaukset palautettiin touko-kesäkuun aikana.

Opinnäytetyön aineiston analyysimenetelmänä käytimme induktiivista sisällönanalyysia. Induktiivista sisällönanalyysia käyttämällä lähtökohtana on arjen tilanteiden analysointi, joita tarkastellaan suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin. Sisällönanalyysia käyttämällä etsitään merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia. Tällöin tulokset ovat esitettävissä sanallisessa muodossa. (Kuokkanen, Kivirinta, Määttänen, Ockenström 2007, 33; Vilka 2005, 139–140.)

Analyysin alkuvaiheessa aineistoa pyritään tiivistämään. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston tiivistäminen yleensä selkiyttää aineistoa. Tiivistämisen yhteydessä ei saa jättää pois mitään tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa. Tiivistämisen jälkeen aineistoa luokitellaan ja yhdistetään samanlaisia aineiston osia toisiinsa. Kun aineisto on luokiteltu, järjestetään tutkimusaineisto sellaiseen muotoon, että johtopäätökset voidaan irrottaa yksittäisistä tapahtumista. (Alasuutari 2001, 40; Pihlaja 2006, 96.) Opinnäytetyön analyysi eteni vaiheittain (LIITE 4: Esimerkki analysointivaiheesta). Analyysin alkuvaiheessa keräsimme kyselyistä saadut vastaukset yhteen, minkä jälkeen luokittelimme aineistosta samansuuntaiset asiat omaan kategoriaan. Luokittelun jälkeen yhdistimme saadut kategoriat yhteisten teemojen alle. Lopputuloksena oli yksi selitys, joka kokoaa aineiston kaikki luokittelut yhteen.

5.1 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyön aiheen valinta on eettinen ratkaisu. Aiheen valinnassa eettisiä ongelmia voi aiheuttaa muodinmukaisten ja helposti toteuttavien aiheiden käyttö, joiden merkitys ei ole erityisen tärkeä. (Hirsjärvi ym. 2004, 26.) Opinnäytetyömme aihe on yhteiskunnallisesti merkittävä. Homoseksuaalisten vanhemmuus on herättänyt runsaasti keskustelua yhteiskunnassamme, etenkin kirkon piirissä. Tämän vuoksi aiheen valinta on hyvin

eettinen. Sateenkaariperheiden lukumäärä päivähoidon käyttäjinä on vielä suhteellisen vähäistä, mutta tulevaisuudessa perheiden lukumäärä ja päivähoidon tarve lisääntyy entisestään. Opinnäytetyön aihe on merkityksellinen sekä sateenkaariperheille että päivähoidon työntekijöille.

Opinnäytetyön kohdistuessa ihmisiin, on eettisesti tärkeää huomioida, miten kyselyyn osallistuvien henkilöiden suostumus hankitaan ja miten heille annetaan tietoa (Hirsjärvi ym. 2004, 26). Aluksi tiedustelimme Oulussa ja Turussa kokoontuvien sateenkaariperheryhmien aktiiveilta innostusta osallistua opinnäytetyöhömmе. Kerroimme heille opinnäytetyömme aiheesta ja sen merkittävydestä. Ryhmien aktiivien kautta löysimme vapaaehtoisia kyselyyn osallistuvia sateenkaariperheitä.

Ennen kyselyn lähettämistä varmistimme luvan kyselyn suorittamiseen opinnäytetyötä ohjaavilta opettajilta. Hyvää eettisyyttä noudattaen, kyselylomakkeen kysymykset eivät saa olla johdattelevia. Kysely tulisi testata kriittisillä vastaajilla ennen varsinaista kyselyn suorittamista. (Mäkinen 2006, 93.) Opinnäytetyön kyselylomakkeen annoimme useamman henkilön tarkastettavaksi ennen lomakkeen lähettämistä. Kyselylomakkeen yhteydessä lähetimme myös saatekirjeen, jossa painotimme kyselyyn osallistumisen vapaaehtoisuutta. Korostimme meitä koskevan salassapitovelvollisuuden, mikä mahdollisti perheiden pysymisen anonyymeina. Tutkimusetiikan perusteisiin kuuluu, että opinnäytetyöhön osallistuvat perheet saavat mahdollisuuden säilyä anonyymeina (Mäkinen 2006, 114).

Eettisyyden kannalta lähdekritiikin arvioiminen on välttämätöntä. Lähdemateriaalista tulee huomioida sen luotettavuus, aitous ja alkuperäisyys. Lähteiden merkittävydestä kertoo niiden ajankohtaisuus. Opinnäytetyössä on jatkuvasti tehtävä valintoja. Lähdemateriaalin informaatiosta on karsittava opinnäytetyön kannalta olennainen ja luotettava tieto. (Baker 1999, 66; Mäkinen 2006, 128–131.) Opinnäytetyön lähteiden löytäminen oli aluksi työlästä, koska materiaalia sateenkaariperheistä oli julkaistu suhteellisen vähän. Setan julkaisujen kautta löysimme opinnäytetyöhömmе eettisesti luotettavaa asiantuntijatietoa. Eettisyyttä noudattaen, pyrimme kriittisesti arvioimaan opinnäytetyöhön käytettävää lähdemateriaalia.

Opinnäytetyössä tulee eettisesti välttää epärehellisyttä ja olla mahdollisimman avoin. Kyselyn tulokset tulee esittää totuudenmukaisesti vääristelemättä kyselyssä saatuja vas-

tauksia. (Hirsjärvi ym. 2004, 27–28.) Raporttia laatiessa pyrimme kirjaamaan tulokset tarkasti, jotta saisimme mahdollisimman totuudenmukaisia ja kattavia tuloksia. Eettisyyden kannalta olisi ollut tärkeä testata kyselylomake ennen sen varsinaista suorittamista. Tällöin olisi ollut mahdollista tiedostaa kyselylomakkeessa olevat mahdolliset puutteet. Opinnäytetyöhön osallistuneet sateenkaariperheet kuitenkin vastasivat kyselyyn kattavasti, eikä kyselylomakkeen muoto vaikuttanut opinnäytetyön tuloksiin.

5.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehty opinnäytetyö on luotettava, kun tutkimuskohde ja tulkittu materiaali ovat yhteensopivia, eivätkä epäolennaiset tekijät ole vaikuttaneet teorianmuodostukseen. Tutkijan tekemät tulkinnat tulee vastata tulkittavan käsityksiä. Laadullisessa opinnäytetyössä tutkimuksen toteuttaminen ja tutkimuksen luotettavuus eivät ole erillisiä tapahtumia. Laadullisen tutkimusmenetelmän luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä. Opinnäytetyössä luotettavuutta tulee arvioida jokaisen valinnan kohdalla. (Vilka 2005, 158–159.)

Tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta parantaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen kaikki vaiheet tulisi kertoa selvästi ja totuudenmukaisesti. Aineiston keräämisestä, kyselyn toteuttamiseen käytetystä ajasta sekä mahdollisista häiriötekijöistä tulisi raportoida mahdollisimman tarkasti. (Hirsjärvi ym. 2004, 217.) Opinnäytetyössä olemme raportoineet aineiston keruusta ja analysoinnista sekä tuloksista mahdollisimman tarkasti ja luotettavasti.

Olemme pyrkineet rehellisesti kertomaan vanhempien kokemuksia lastensa päivähoitosta. Vanhempien kokemukset olemme tuoneet esiin totuudenmukaisesti, vastauksien sisältöä muuttamatta. Opinnäytetyön luotettavuuteen vaikutti osaltaan kyselylomakkeen valitseminen aineistonkeruumenetelmäksi. Kyselylomake mahdollisti vanhempien kyselyyn vastaamisen heille parhaiten sopivalla ajalla. Kysely lähetettiin vanhemmille hyvissä ajoin, että heillä olisi mahdollisuus rauhassa ja riittävästi aikaa käyttäen vastata kyselyyn. Opinnäytetyön luotettavuutta lisäsi, että kyselylomakkeen avulla vanhemmat pystyivät kertomaan rehellisesti niin positiivisista kuin negatiivisista kokemuksistaan.

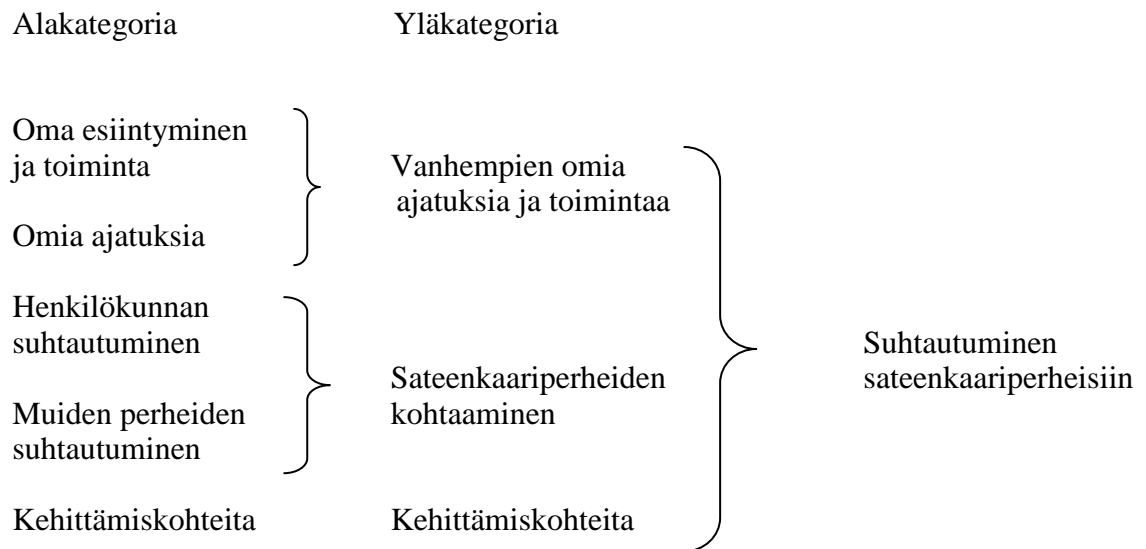
6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

6.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastasi kuusi naisparin muodostamaa perhettä. Perheet olivat yhden tai kahden lapsen perheitä. Suurimmalla osalla vastanneista naisparin perheistä lapset olivat hoidossa päiväkodissa. Lisäksi osa vastaajista käytti perhepäivähoidon palvelua. Yhdessä perheessä lapset eivät tällä hetkellä olleet päivähoiton piirissä, mutta olivat aikaisemmin olleet päivähoitossa.

6.2 Päivähoidon henkilökunnan ja muiden perheiden suhtautuminen sateenkaariperheisiin

Kyselyn vastaukset olivat samansuuntaisia, lukuun ottamatta joitakin toisista hieman poikkeavia vastauksia. Vastauksista ilmeni, että sateenkaariperheisiin suhtautumiseen vaikuttavat useat tekijät. Osa kyselyyn osallistujista vastasi kysymyksiin hyvin laajasti esimerkkejä käyttäen, kun taas osa melko suppeasti. Vastausten perusteella muodostui viisi selkeää alakategoriaa. Alakategorioiden kuuluivat sateenkaariperheiden vanhempien oma esiintyminen ja toiminta, vanhempien omat ajatukset, päivähoiton henkilökunnan suhtautuminen sateenkaariperheisiin, muiden perheiden suhtautuminen sateenkaariperheisiin sekä erilaiset päivähoiton kentälle suunnatut kehittämiskohteet. Alakategoriat nousivat selvästi esiin, sillä vastaajat painottivat vastauksissaan samankaltaisia asioita. Sateenkaariperheiden vanhempien oma esiintyminen ja toiminta, sekä heidän omat ajatukset muodostivat yhdessä yläkategorian. Vastaavasti henkilökunnan ja muiden perheiden suhtautuminen sateenkaariperheisiin muodostivat yhdessä yläkategorian sateenkaariperheiden kohtaaminen. Kolmannen yläkategorian muodosti päivähoiton kentälle suunnatut kehittämiskohteet. Yläkategorioista muodostui yksi selkeä selitys, suhtautuminen sateenkaariperheisiin, joka kattaa kaikki luokittelut yhteen. Kuviossa 1 esitetään tulokset, jossa alakategoriat ovat yhdistettyinä yläkategorioihin.

KUVIO 1. Suhtautuminen sateenkaariperheisiin

6.2.1 Sateenkaariperheiden vanhempien omia ajatuksia ja toimintaa

Perheiden kokemukset lastensa päivähoidosta olivat pääasiassa positiivisia. Ennen lapsen päivähoitoon menoa perheillä oli erilaisia pelkoja ja huolia. Huolet eivät perheiden mukaan olleet kovin suuria, vaan koskivat tavallisia lasten päivähoitoon liittyviä asioita. Epävarmuutta useammalla perheellä kuitenkin herätti henkilökunnan suhtautuminen naispariin. Huolta aiheutti myös lapsen mahdollinen kiusatuksi tuleminen toisten lasten taholta. Omaa avoimuutta pidettiin kuitenkin kiusaamista estävänä tekijänä.

Henkilökunnan mahdollinen perhemuodosta aiheutuva epävarmuus ja kiusaantuneisuus koettiin lapselle ikävänä asiana.

Vaikka kohtelu muuten olisi täysin ystävällistä, on lapsen kannalta ikävää, jos perhemuotomme herättää kiusaantuneisuutta ja epävarmuutta siitä, miten kaksi äitiä pitäisi esitellä esim. muiden lasten vanhemmille.

Vastauksista nousi esiin huoli toisten lasten kysymyksistä koskien sateenkaariperheitä, ja siitä, miten omat lapset kokevat nämä kysymykset. Yhtenä pelkona ennen lapsen päivähoitoon menoa pidettiin toisten vanhempien suhtautumista sateenkaariperheisiin. Vastauksista kävi kuitenkin ilmi, että pelot ja huolet olivat olleet aiheettomia.

Osa perheistä korosti heillä olleen runsaasti ennakkoluuloja kunnallista päivähoitoa kohtaan. Näistä ennakkoluuloista he kokivat kuitenkin useimpien olleen turhia. Vastauksissa tuotiin esille ajatus siitä, että sekä henkilökunta että muut vanhemmat puhuvat keskenään perheen asioista. Itse perheen läsnä ollessa asioista ei kuitenkaan kehdattu enää puhua. Perheille oli tullut tunne, että henkilökunta hyväksyy heidän perheensä, mutta ei homoseksuaalisuutta. Vastaajien kokemusten mukaan henkilökunta pelkäsi muiden vanhempien suhtautumista sateenkaariperheisiin, mikäli perhemalli otettaisiin päivähoiton arjessa selkeämmin esiin.

...pelkäävät (työntekijät) vissiin, mitä muut vanhemmat meistä ajattelevat tai etteivät muut vanhemmat pitäisi siitä, että heidän lapsilleen puhuttaisiin homoseksuaalisuudesta asiallisesti.

Useimmat vastaajista korostivat perheen oman avoimuuden merkittävyyttä. Perheet olivat keskustelleet päivähoiton henkilökunnan kanssa perheeseen liittyvistä asioista ennen lapsen päivähoiton aloittamista. Tämän koettiin vähentävän heihin kohdistuvia ennakkoluuloja. Kyselyyn osallistuneiden perheiden vanhemmat olivat esitelleet itsensä päivähoiton henkilökunnalle avoimesti parina. Avoimuudella pyrittiin välttämään sellaisen käsityksen syntymistä, että perhemuodossa olisi jotain salattavaa tai hävettävää. Sateenkaariperheiden vanhemmat kokivat perheiden ulostulon ja avoimuuden olevan heidän vastuullaan. Vanhemmat kokivat, että salailu ei tuota luontevaa suhtautumista perhettä kohtaan.

Vastausten mukaan osa vanhemmista painotti olevansa tasa-arvoisia äitejä, ja olivat itse tuoneet asian esille myös päivähoiton henkilökunnalle. Vanhemmat kokivat, että he joutuivat korostamaan useaan kertaan henkilökunnalle tasapuolista äitiyttään. Vastaajat kertoivat sosiaalisen vanhemman tietoisesti lähestyneen hoitajia lapsen liittyvissä asioissa, biologisen vanhemman vetäytyessä sivummalle. Tällöin päivähoiton henkilökunta huomioisi paremmin myös lapsen sosiaalista vanhempaa. Perheet kertoivat jakaneensa sateenkaariperheisiin liittyvää materiaalia päivähoiton henkilökunnalle. Perheet kokivat, että päivähoiton henkilökunnalla ei ole riittävästi tietoa eri perhemuodoista, ja sen vuoksi he joutuivat itse kertomaan työntekijöille sateenkaariperheisiin liittyvistä asioista.

6.2.2 Sateenkaariperheiden kohtaaminen

Kyselyyn vastanneet sateenkaariperheet kertoivat, miten he ovat kokeneet päivähoiton henkilökunnan sekä muiden perheiden kohdanneen naisparin muodostaman perheen. Vastaajat pitivät pääasiassa päivähoiton henkilökunnan suhtautumista positiivisena. Suhtautuminen oli ollut ystävällistä, asiallista sekä reilua, ja vanhemmat kokivat tulleensa hyvin kohdelluksi.

Vastaajat kokivat henkilökunnan kohdelleen heitä tasapuolisesti toisiin vanhempiin nähden. Vastauksissa tuotiin esille, että päivähoiton henkilökunnan ja vanhempien välillä oli käyty avointa keskustelua. Osassa vastauksista perhemuodon ei koettu vaikuttavan päivähoiton henkilökunnan suhtautumiseen. Perheet kokivat, että heihin ei kohdistunut minkäänlaista negatiivista suhtautumista. Kuitenkin vastauksissa tuli esiin myös tilanteita, jossa hoitaja oli suhtautunut perheen lapseen kielteisesti. Vanhemmat eivät kuitenkaan tienneet, johtuiko negatiivinen suhtautuminen heidän perhemuodostaan, vai vaikuttiko suhtautumiseen muut asiat.

Vastauksissa kävi ilmi, että päivähoiton henkilökunta ei puhunut sateenkaariperheiden vanhemmista yhtä luontevasti kuin muista vanhemmista. Vastaajien mukaan päivähoiton henkilökunta puhui lapseen liittyvistä asioista enemmän lapsen biologiselle vanhemmalle. Perheet kertoivat hoitajan puhuttelevan biologista vanhempaa äidiksi ja sosiaalista vanhempaa hänen etunimellään, vaikka vanhemmat olivat useaan kertaan korostaneet olevansa tasavertaisia äitejä. Vastaajat toivat esiin kokemuksensa siitä, että päivähoiton henkilökunta helposti vaikenee asioista, eikä uskalla ottaa puheeksi sateenkaariperheisiin liittyviä aiheita. Kuitenkin koettiin, että kaikki työntekijät eivät vaikene asioista samalla tavalla, vaan osa työntekijöistä rohkenee paremmin puhua aiheesta. Osa vastaajista koki, että päivähoiton henkilökunta ei halunnut kertoa vanhemmille heidän perhemuotoonsa liittyviä keskusteluja, joita lapset olivat yhdessä käyneet.

...lapset olivat lounaspöydässä miettineet keskenään, voivatko kaksi miestä mennä naimisiin... Kukaan henkilökunnasta ei ollut sanonut mitään, vaikka parisuhteen rekisteröinti oli siihen aikaan jo mahdollista. ...En tiedä, kuinka monta vastaavaa tapausta päiväkodissa on ollut, kun henkilökunta ei niistä halua selvästikään kertoa.

Perheet korostivat vastauksissaan jokaisella työntekijällä olevan oma persoonallinen tapa lähestyä heidän perhettään. Perheet kokivat, että työntekijä, joka on aikaisemmin työssään kohdannut sateenkaariperheitä, suhtautui heihin muita luontevammin. Perheiden mukaan nuorempien työntekijöiden on helpompi suhtautua positiivisesti heidän perhemuotoonsa. Vastauksissa tuotiin esiin, että päivähoidon henkilökunnan tutustuessa paremmin perheeseen, muuttui heidän suhtautumisensa luontevammaksi.

...henkilökunnalta meni pari päivää pohdiskellessaan perhemuotoamme. Sen jälkeen totesivat, että eipä tässä tainnutkaan olla sen ihmeellisemmästä asiasta kyse, lapsikin on samanlainen kuin kaikki muutkin.

Kysymykseen muiden vanhempien suhtautumisesta naisparin muodostamaan perheeseen, useat vastaajat kertoivat kokemusten olleen varsin positiivisia. Suhtautuminen oli ollut suvaitsevaa sekä luontevaa, ja heitä kohtaan oltiin ystävällisiä. Osalla vastaajista ei ollut kokemuksia muiden vanhempien suhtautumisesta, tai he kertoivat olleensa vähemmän tekemisissä muiden vanhempien kanssa. Lisäksi heille oli epäselvää, oliko heidän perhemuotonsa yleisesti toisten vanhempien tiedossa.

Vanhemmat korostivat vastauksissaan lasten olevan avarakatseisia, mikä näkyy siten, että lasten on helpompi suhtautua heille uusiin asioihin. Vanhemmat kertoivat heidän perhemuotonsa herättäneen uteliaisuutta ja ihmettelyä muissa lapsissa. Suurin osa perheistä kertoi, että heidän lapsensa ei ole joutunut kokemaan kiusaamista toisten lasten taholta, joka johtuisi heidän perhemuodostaan. Kuitenkin osa vanhemmista mainitsi lastansa kiusatun sen vuoksi, että hänellä oli isän ja äidin sijaan kaksi äitiä. Vastauksissa tuotiin esiin, että päivähoidon muut lapset ottivat heidän lapsensa yhtäläillä huomioon, esimerkiksi kutsumalla syntymäpäiville.

6.2.3 Kehittämiskohteita päivähoitossa

Kyselyn vastauksista nousi esiin kehittämiskohteita, joiden avulla suhtautumista sateenkaariperheisiin voitaisiin parantaa niin päivähoidon henkilökunnan, kuin yleisesti yhteiskunnan taholta. Vastauksista kävi ilmi, että vanhempien mukaan perheiden monimuotoisuutta ei tarpeeksi ymmärretä yhteiskunnassa. Heidän mukaan usein automaattisesti oletetaan, että perheeseen kuuluu heteropariskunta.

Tulosten mukaan päivähoiton henkilökunnalla ei ole tarpeeksi tietoa sateenkaariperheistä, minkä vuoksi perheet ovat itse joutuneet esittelemään perhemallinsa. Vastaajien mukaan perheen ei pitäisi itse joutua opastamaan päivähoiton henkilökuntaa, vaan monipuolista koulutusta ja tietoa tarvitaan lisää sekä henkilökunnalle että opiskelijoille. Vanhemmat kokivat, että yleisellä tasolla homoseksuaalisuus ei tunnu olevan henkilökunnalle kovin selkeä asia. Useampi vastaaja kertoi olleensa ensimmäinen sateenkaariperhe, jonka sekä päivähoiton henkilökunta että muut perheet olivat tavanneet.

...yleisellä tasolla päivähoiton henkilökunnan olisi hyvä tuntea sateenkaariperheiden asioita. Nyt jokaiselle uudelle (vara)hoitajalle joutuu selittämään perusasioita sateenkaariperheistä.

Tulosten perusteella vanhemmat toivoivat päivähoiton henkilökunnan taholta avoimempaa linjaa, sekä kykyä ja valmiutta keskustella luontevasti sateenkaariperheisiin liittyvistä asioista. Osa perheistä piti hoitajien vaitiolovelvollisuutta ongelmallisena erityisesti sen takia, että se estää jakamasta tärkeää perhettä koskevaa tietoa muille hoitajille. Vastaajat toivat esiin toiveen siitä, että työntekijät suhtautuisivat kaikkiin lapsiin samalla tavalla, riippumatta lapsen perhemuodosta.

Perheet kertoivat päivähoiton henkilökunnan yhdessä pohtineen lapsen perhemuotoon liittyviä asioita ennen lapsen päivähoitoon menoa. Henkilökuntaa oli askarruttanut erilaiset sateenkaariperheiden vanhemmuuteen liittyvät asiat, esimerkiksi kuinka lapsen vanhempia tulisi kutsua ja miten tehdään isänpäiväkorttien kanssa. Vastaajat korostivat sateenkaariperheiden kuitenkin olevan keskenään hyvin erilaisia, minkä vuoksi olisi aina parempi kysyä mieltä askarruttavista asioista perheeltä itseltään.

Tuloksista kävi ilmi, että päivähoito ei panosta riittävästi vähemmän heteronormatiivisten lastenkirjojen, -laulujen tai satujen käyttämiseen. Tulosten mukaan vanhemmat kokivat, että omalle perhemallille ei käytännön arjessa saatu riittävästi tukea. Vanhemmat toivoivat, että moninaisuus näkyisi paremmin myös arjen tasolla, mikä palvelisi jokaisen lapsen etua.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön johtopäätöksiä olivat:

1. Päivähoidon henkilökunnan sekä muiden perheiden suhtautuminen sateenkaariperheisiin oli positiivista.
2. Päivähoidon henkilökunta vaikenä sateenkaariperheisiin liittyvistä asioista.
3. Päivähoidon henkilökunnalla ei ollut riittävästi tietoa perheiden monimuotoisuudesta.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata sateenkaariperheiden vanhempien kokemuksia lastensa päivähoidosta. Aiheen valintaan vaikutti se, että sateenkaariperheistä päivähoidon asiakkaina ei ole aikaisempaa tutkimustietoa. Lisäksi aihe on hyvin ajankohtainen, sillä perherakenteet ovat kokeneet murroksia ja myös sateenkaariperheet tulevat näky-mään yhä selvemmin esimerkiksi sosiaalipalveluiden asiakkaina. Opinnäytetyöhön osal-listuneet sateenkaariperheet olivat alusta asti erittäin innostuneesti mukana, mikä moti-voi meitä työskentelemään entistä aktiivisemmin.

Tulosten mukaan sateenkaariperheet kokivat päivähoidon henkilökunnan sekä muiden perheiden suhtautumisen heitä kohtaan olleen positiivista. Suurin osa vastaajista koki, että heidät oli päivähoidon henkilökunnan taholta otettu hyvin vastaan. Uskomme tähän vaikuttaneen sen, että perheet olivat keskustelleet päivähoidon henkilökunnan kanssa ennen lapsen päivähoiton aloittamista. Lisäksi vanhempien oma avoimuus perhemallis-taan edesauttoi henkilökunnan hyvää suhtautumista. Yleisesti koettiin, että perheet si-nänsä hyväksyttiin, mutta ei homoseksuaalista suuntautumista. Kaikki opinnäytetyöhön osallistuneet perheet olivat naisparien muodostamia perheitä. Mikäli kyselyyn olisi osal-listunut myös miesparin perheitä, olisivat tulokset saattaneet olla erilaisia.

Haastavien tilanteiden tullessa eteen päivähoidon henkilökunta helposti vaikenä, eikä uskaltanut ottaa esiin sateenkaariperheisiin liittyviä asioita. Perhemuodon erilaisuus herättää usein lapsissa keskustelua ja kysymyksiä. On tärkeää kiinnittää huomiota sii-hen, kuinka henkilökunta käsittelee kyseisiä asioita yhdessä lasten kanssa. Päivähoiton henkilökunnan tulee pyrkiä käsittelemään asioita avoimesti ja luontevasti, vaikka aihe olisikin itselle vieras ja muiden vanhempien suhtautuminen aiheen käsittelemiseen mie-tityttää. Sateenkaariperheiden kokemusten mukaan päivähoiton henkilökunnalla ei ole riittävästi tietoa perheiden monimuotoisuudesta. Henkilökunnalta toivottiin avoimuutta ja kykyä keskustella asioista. Perheiden monimuotoisuus tulee huomioida paremmin jo sosiaalialan koulutuksessa. Koulutuksen aikana on tärkeä saada tietoa sateenkaariper-heistä ja tämän avulla myös parempia valmiuksia kohdata työelämässä erilaisia perhe-malleja.

Opinnäytetyön aihe on hyvin merkittävä sen vuoksi, että siitä ei ole aikaisemmin tehty vastaavia tutkimuksia. Itse sateenkaariperheistä on tehty useitakin tutkimuksia, mutta ne liittyvät lähinnä homoseksuaalisten vanhempien perheissä kasvaneiden lasten kasvun ja kehityksen tutkimiseen. Autere on tehnyt seminaarityön aiheesta Lesboperhe ja päivähoito (1996), jossa hän tutkii muun muassa samaa sukupuolta olevien parisuhteessa elävien kasvattajien kasvatuseriaatteita sekä sitä, kuinka kyseinen perhe kohtaa päivähoiton. Autereen seminaarityössä kävi ilmi, että päivähoiton henkilökunta ei kykene lasta tukevalla tavalla käsittelemään hänen perhesuhteisiin liittyviä asioita. Autere korostaa, että lesboperheiden kohtaaminen tulee huomioida jo koulutuksessa. Nämä Autereen seminaarityön tulokset ovat samansuuntaisia opinnäytetyömme tulosten kanssa. (Autere 1996, 31.)

Opinnäytetyön aiheen kannalta oleellinen tutkimus on vasta tekeillä. SETA:n Sateenkaariperhetyön projekti ja Helsingin yliopiston Kristiina-instituutti tekevät yhteistyönä tutkimusta sateenkaariperheiden kokemuksista sosiaali- ja terveyspalveluista. Tutkimuksessa selvitetään muun muassa sateenkaariperheiden kokemuksia päivähoitosta. Kyselyn tuloksia on tarkoitus hyödyntää sateenkaariperheiden palveluiden parantamisessa, sekä eri ammattiryhmien koulutuksessa. (Sateenkaariperhe-kysely.)

Luodes ja Peurala (2003) ovat tehneet opinnäytetyön, jossa he käsitelivät sateenkaariperheiden kokemuksia sosiaali- ja terveyspalveluista. Tulokset olivat pääpiirteissään samansuuntaisia oman opinnäytetyömme tulosten kanssa. Kuitenkin Luoden ja Peuralan tulokset olivat yleisesti sosiaali- ja terveysalanpalveluista, ja kokemusten painopiste oli suurimmaksi osaksi terveydenhuoltopalveluissa. Heidän opinnäytetyön tuloksista kävi ilmi, että sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden tulee keskittyä perhemuotoa tukevaan ja rohkaisevaan käyttäytymiseen. (Luodes & Peurala 2003, 58.)

Opinnäytetyön aiheen valinnassa tuli huomioida aiheen eettisyys. Homoseksuaalisten vanhemmuus on herättänyt yhteiskunnassamme keskustelua ja erilaisia mielipiteitä. Läpi opinnäytetyön olemme pyrkineet käsittelemään asioita mahdollisimman asiallisesti, ketään loukkaamatta. Eettisyyden kannalta oli tärkeää, että kyselyyn osallistuneiden perheiden tietoja ei ole tuotu esiin, mikä on mahdollistanut perheiden pysymisen anonyymeina.

Opinnäytetyön luotettavuuden kannalta oli tärkeää, että kaikki kyselyyn lupautuneet myös vastasivat heille lähetettyyn kyselyyn. Vastausten luotettavuuteen vaikutti osaltaan se, että kyselylomakkeen kysymykset oli muotoiltu selkeästi ja ymmärrettävästi. Ennen kyselyn lähettämistä, kysyimme kyselylomakkeesta palautetta useammalta henkilöltä. Tämä mahdollisti kysymysten muokkaamisen niin, että saimme mahdollisimman luotettavia vastauksia. Huomasimme kuitenkin, että kyselylomakkeen kysymyksiä olisi voinut muodostaa hieman eri tavoin, jolloin useampi vastaus olisi mahdollisesti ollut laajempi. Vastausten laajuus vaihteli suuresti, mikä aiheutti vaikeuksia analysointivaiheessa.

Lisäksi opinnäytetyön luotettavuutta saattoi heikentää kohtalaisen pieni vastaajien määrä. Vastaukset olivat kuitenkin hyvin samansuuntaisia, joten suurempi vastaajien määrä ei välttämättä olisi muuttanut oleellisesti tuloksia. Opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttaa myös se, olemmeko analysoineet tuloksia oikein. Kyselyyn vastanneet sateenkaariperheet asuivat kahdella eri paikkakunnalla, minkä oletimme näkyvän jollain tavalla tuloksissa. Vastaukset eivät kuitenkaan poikenneet toisistaan. Tähän vaikuttanee osaltaan se, että kyse oli suhteellisen suurista kaupungeista, joissa erilaiset perhemuodot ovat huomattavasti yleisempiä pieniin paikkakuntiin verrattuna.

Opinnäytetyö tarjoaa merkittävää uutta tietoa sosiaalialan opiskelijoille ja työntekijöille. Laaja teoriaosuus antaa tärkeää informaatiota seksuaalivähemmistöistä. Tulokset puolestaan tuovat esiin sateenkaariperheiden omia kokemuksia. Näiden avulla alan työntekijät voivat päivittää omaa tietovarastoaan. Opinnäytetyön tulosten avulla päivähoidon henkilökunta saa arvokasta tietoa siitä, miten perheet itse toivovat heitä kohdeltavan. Sosiaalialan työntekijät voivat tulosten kautta pohtia omaa suhtautumistaan ja avoimuuttaan erilaisia perhemuotoja kohtaan. Opinnäytetyön tuloksista nousi esiin myös erilaisia kehittämishaasteita, jotka sosiaalialalla tulee huomioida. Esimerkiksi päivähoidon henkilökunnan tiedon ja koulutuksen riittämättömyys koettiin selkeäksi puutteeksi. Muun muassa näihin asioihin tulee sosiaalialan koulutuksessa kiinnittää enemmän huomiota. Opinnäytetyön avulla sateenkaariperheet pystyivät tuomaan esiin kokemuksiaan ja tarpeitaan päivähoidon palveluista. Lisäksi opinnäytetyöstä on apua niille sateenkaariperheille, joiden lapset eivät vielä ole päivähoidossa, ja jotka kaipaavat tietoa toisten vanhempien kokemuksista vastaavassa tilanteessa.

Opinnäytetyöhöemme osallistuneet naisparien perheet asuivat suhteellisen suurissa kaupungeissa, joissa erilaiset perhemuodot ovat yleisempiä pieniin paikkakuntiin verrattuna. Jatkotutkimushaasteeksi nousi kuvata pienellä paikkakunnalla asuvien sateenkaari-perheiden vanhempien kokemuksia lastensa päivähoidosta. Kuvasimme opinnäytetyösämme kokemuksia palvelun käyttäjien näkökulmasta. Toisena jatkotutkimushaasteena on kuvata millaisia kokemuksia palvelun tuottajilla on sateenkaariperheistä.

Perhemallin erilaisuudesta huolimatta ihmisten on hyvä ymmärtää, että sateenkaariperheissä arkielämä koostuu samoista asioista kuin missä tahansa muussa perheessä. Tulisi huomioida, että päivähoidon tarve on sateenkaariperheillä yhtäläinen muiden lapsiperheiden kanssa. Tämän vuoksi päivähoidon henkilökunnan tulisi kyetä avoimeen ja perhettä tukevaan käyttäytymiseen.

LÄHTEET

- Aarnipuu, Tiia 2006. Sateenkaariperheen ABC-kirja. 3.painos. SETA-julkaisuja 17. Helsinki: Seksuaalinen tasavertaisuus Seta ry.
- Alasuutari, Pertti 2001. Laadullinen tutkimus. 3.painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Autere, Hanna 1996. Lesboperhe ja päivähoito. SETA-julkaisuja 9. Helsinki: Seksuaalinen tasavertaisuus Seta ry.
- Baker, Sally 1999. Finding and searching information sources. Teoksessa Judith Bell (toim.) Doing Your Research Project. A guide for first-time researchers in education and social science. 3.painos. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 64-89.
- Greene, Beverly 1994. Lesbian and Gay Sexual Orientations. Teoksessa Beverly Greene & Gregory M.Herek (toim.) Lesbian and Gay Psychology. Theory, Research and Clinical Applications. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications, Inc, 1-24.
- Hiltunen, Rainer 1996. Virallisesti ventovieraat - Samaa sukupuolta olevien parisuhteet lainsäädännössä. 2.painos. Seta-julkaisujen osa 8. Helsinki: Seksuaalinen tasavertaisuus Seta ry.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Jämsä, Juha 2003. Isä, joka on homo – homomiehen perhe ja vanhemmuus. SETA-julkaisuja 16. Helsinki: Seksuaalinen tasavertaisuus Seta ry.
- Jämsä, Juha 2007. Näkymättömistä perheistä sateenkaariperheiksi – seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen lapsiperheet. Teoksessa Kati Mustola & Johanna Pakkanen (toim.) Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: Like, 163–174.
- Kauppi, Ulla 2001. Päivähoitoa täydellä teholla. KuntaSuomi 2004-tutkimuksia nro 31. Helsinki: Suomen kuntaliitto
- Kuokkanen, Ritva; Kivirinta, Mervi; Määttänen, Jukka & Ockenström, Leena 2007. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. 4. uud. laitos. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja Tampere: Juvenes Print Oy.

- Kuosmanen, Paula 1997. Lesboäidit ja lapset=lesboperhe?. Teoksessa Jukka Lehtonen, Jussi Nissinen & Maria Socada (toim.) Hetero-olettamuksesta moninaisuuteen. Helsinki: Oy Edita Ab, 100–110.
- Lehtonen, Jukka 2007. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvä syrjintä. Teoksessa Outi Lepola & Susan Villa (toim.) Syrjintä Suomessa 2006. Helsinki: Ihmisoikeusliitto ry, 18–65.
- Lehtonen, Jukka 1995. Seksuaalivähemmistöt koulussa. 2. painos. SETA-julkaisuja 6. Helsinki: Seksuaalinen Tasavertaisuus Seta ry.
- Lehtonen, Jukka & Mustola, Kati 2004. Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus työssä - Tutkimuksen taustat ja keskeiset käsitteet. Teoksessa Jukka Lehtonen & Kati Mustola (toim.) ”Eihän heterotkaan kerro...” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä. ESR Tutkimukset ja selvitykset 2/04. Helsinki:Oy Edita Ab, 18–24.
- Leino, Heidi 2000. Homoja, lesboja ja poikkeavia – seksuaalivähemmistöjen määrittely ylioppilasaineissa. Teoksessa Jukka Lehtonen (toim.) Yhtä tavallisia kuin muut – lukiolaisten käsityksiä seksuaalivähemmistöistä. SETA-julkaisuja 12. Seksuaalinen tasavertaisuus Seta ry, 8-27.
- Luodes, Eija & Peurala, Annika 2003. ”Mistä se lapsi siihen sitten tipahti?” Sateenkaariperheiden kokemuksia sosiaali- ja terveyspalveluista. Opinnäytetyö. Pirkanmaan ammattikorkeakoulu. Viitattu 19.9.2007
<http://www.seta.fi/rainbow/Sateenkaariperheetosa2.htm>
- Lyden, Hilikka 2007. ”Vedettiin viinaa ihan homona!”. Ei-heterot ja sukupuolen monimuotoisuus päihdepalveluissa. Helsinki: Priimus Paino Oy.
- Mustola, Kati & Pakkanen, Johanna 2007. Johdanto. Teoksessa Kati Mustola & Johanna Pakkanen (toim.) Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: Like, 11–14.
- Mustola, Kati 2007. Suomalaisten lesbo- ja homoliikkeiden historiaa. Teoksessa Kati Mustola & Johanna Pakkanen (toim.) Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: Like, 18–42.
- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan abc. Helsinki: Tammi.
- Oikeusministeriö. Ministerin vastaus eduskunnan puhemiehelle. Oikeusministeri Johannes Koskinen 9.4.2002. Viitattu 25.8.2007
<http://www.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1146647796496>.
- Perheitä kaikissa sateenkaaren väreissä. Viitattu 13.5.2007
<http://www.seta.fi/fi/setafi49.htm>

Pihlaja, Juhani 2006. Tutkielmalle vauhtia. Lahti: Soceda.

RFSL. Riksföreningen för sexuellt likaberättigande. Heteronormativitet och dess konsekvenser. Viitattu 21.9.2007 <http://www.rfsl.se/?p=412>

Rosenberg, Tiina 2003. Varför heteronormativitet? Teoksessa Göran Söderström & Jan Magnusson (toim.) Farväl heteronormativitet. Papers presented at the conference Farewell to Heteronormativity, University of Gothenburg, May 23rd through 25th, 2002. Lund: Wallin & Dalholm Boktryckeri AB, 6-9.

Sateenkaariperhe-kysely. Viitattu 19.9.2007

<http://www.helsinki.fi/kristiina-instituutti/sateenkaariperhe-kysely/>

Sateenkaariperheet ry. Viitattu 25.8.2007 <http://www.seta.fi/rainbow/>

Sateenkaariperheet ry 2006. Esite. Sateenkaariperheet päivähoidon ja koulun asiakkaina.

Sateenkaariperhetyön projekti/Seta ry. Esite. Perheen moninaisuuden kohtaaminen.

Seta ry/Jämsä, Juha. Esite. Sateenkaariperheet ovat monenlaisia lapsiperheitä.

SETA. Viitattu 25.8.2007 <http://www.seta.fi/>

Tilastokeskus. Viitattu 24.10.2007

http://www.tilastokeskus.fi/til/perh/2006/perh_2006_2007-05-31_tie_001.html

Valkonen, Miia 2003. Avoimena ammatissa. Homo-, lesbo- ja bi-opettajien kokemuksia. SETA-julkaisuja 15. Helsinki: Seksuaalinen tasavertaisuus Seta ry.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

LIITE 1: Sähköpostiviesti SETA:lle

Hei!

Opiskelemme Oulun Diakonia AMK:ssa sosionomiksi ja olemme tekemässä opinnäytetyötä aiheesta: sateenkaariperheiden vanhempien kokemuksia lastensa päivähoidosta. Mielestämme aihe on erittäin ajankohtainen ja haluamme tuoda esiin sateenkaariperheiden huomioon ottamisen sosiaali- ja terveystalveluiden saajina. Uskomme, että tulevaisuudessa sateenkaariperheiden lapsia tulee tarvitsemaan päivähoitoa yhä kasvavissa määrin, ja itse tulevina päivähoidon ammattilaisina pidämme tärkeänä, että työntekijät pystyvät käsittelemään mahdollisia ennakkokäsityksiään ja ottamaan perheet yhdenvertaisina vastaan.

Tarkoituksenamme on tehdä tutkimus, jossa kyselylomakkeen avulla kartoitamme sateenkaariperheiden vanhempien kokemuksia lastensa päivähoidosta. Haluaisimmekin pyytää teitä yhteistyöhön aiheen parissa. Toivoisimme, että teillä kokoontuva sateenkaariperheidenryhmä voisi vastata tekemäämme kyselylomakkeeseen kevään aikana. Tutkimukseen osallistuminen on tietenkin täysin vapaaehtoista ja korostaisimme että vastaukset tehdään nimettöminä. Koemme, että tutkimuksen avulla on hieno mahdollisuus tuoda esiin sateenkaariperheiden kokemuksia ja tarpeita sosiaali- ja terveystalveluista. Opinnäytetyöstä on apua myös niille sateenkaariperheiden vanhemmille, joiden lapset eivät vielä ole päivähoidossa, ja jotka kaipaavat tietoa toisten vanhempien kokemuksista vastaavassa tilanteessa.

Toivottavasti aiheemme sai teidät kiinnostumaan, ja ryhmänne vanhemmat innostuisivat osallistumaan kyselyyn. Tarvittaessa voimme antaa lisää tietoa opinnäytetyöstämme ja siinä tapahtuvasta tutkimuksesta (voimme esimerkiksi tulla paikan päälle kertomaan lisää). Haluamme omalta osaltamme antaa sateenkaariperheille mahdollisuuden tuoda oman äänensä kuuluviin ja toivottavasti saada aikaan muutoksia päivähoidon ammattilaisten suhtautumisessa perheiden monimuotoisuuteen.

Yhteydenottoa toivoen: Emmi Jurvelin (emmi.jurvelin@student.diak.fi) ja Marja Laukkanen (marja.laukkanen@student.diak.fi)

LIITE 2: Kyselylomake

KYSELYLOMAKE

Olkaa ystävällisiä ja vastatkaa kysymyksiin omin sanoin. Tilan loppuessa kesken, voitte jatkaa vastaustanne paperin kääntöpuolelle.

1. Montako lasta perheeseen kuuluu?

2. Kuinka moni lapsistanne on päivähoidossa kodin ulkopuolella?

3. Oletteko kokeneet syrjintää päivähoitopaikkaa hakiessanne?

Kyllä Ei

Jos olette kokeneet syrjintää, millaista se on ollut?

4. Oletteko joutuneet jossain vaiheessa vaihtamaan päivähoitopaikkaa johtuen negatiivisesta suhtautumisesta perheeseen?

Kyllä Ei

Jos olette joutuneet vaihtamaan, miten negatiivinen suhtautuminen ilmeni?

5. Oletteko esitelleet itsenne päivähoidon henkilökunnalle avoimesti parina?

Kyllä Ei

6. Huomioiko päivähoidon henkilökunta tasapuolisesti perheenne molempia vanhempia lapsen kasvattajina?

Kyllä Ei

Jos henkilökunta ei huomio, miten se on ilmennyt?

7. Onko päivähoiton työntekijän asenteilla tai ennakkoluuloilla ollut mielestänne vaikutusta siihen, miten hän on suhtautunut lapseen?

Kyllä Ei

Jos asenteilla/ennakkoluuloilla on ollut vaikutusta, miten se on ilmennyt?

8. Oletteko huomanneet eroavaisuuksia eri työntekijöiden suhtautumisessa perheeseen?

Kyllä Ei

Jos olette huomanneet, niin millaisia eroavaisuuksia?

9. Onko lapsenne joutunut kokemaan kiusaamista toisten lasten taholta johtuen siitä, että hänen vanhempinaan on kaksi naista?

Kyllä Ei

Jos on joutunut kokemaan, miten se ilmeni?

10. Koetteko, että päivähoiton henkilökunta kohtelee teitä tasa-arvoisesti toisiin vanhempiin nähden?

Kyllä Ei

Jos ette koe, miten tasa-arvottomuus ilmenee?

11. Ymmärtääkö päivähoiton henkilökunta mielestänne tarpeeksi perheiden monimuotoisuutta?

Kyllä Ei

Jos ei ymmärrä, miten se ilmenee?

12. Millaisia pelkoja tai huolen aiheita teillä on mahdollisesti ollut ennen lapsenne päivähoitoon menoa?
13. Millaisia kokemuksia teillä on suhtautumisesta naisparin muodostamaan perheeseen
- a) päivähoitohenkilökunnan taholta?
  - b) toisten lasten vanhempien taholta?
14. Mitä muita ajatuksia tai kokemuksia haluatte kertoa koskien sateenkaariperheiden lapsia päivähoitossa?

Kiitos vastauksestanne!

LIITE 3: Saatekirje

10.4.2007

Oulu

Hyvät sateenkaariperheiden vanhemmat!

Olemme kaksi sosionomi-opiskelijaa Oulun Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme parhaillaan opinnäytetyötä, jossa selvitämme naisparin muodostaman perheen kokemuksia lastensa päivähoidosta. Koemme aiheen erityisen ajankohtaiseksi, ja opinnäytetyön hyväksi mahdollisuudeksi tuoda esiin varsin tärkeä asia.

Olemme olleet yhteydessä paikkakuntanne Setaan, ja sitä kautta saaneet teidän yhteystietonne. Ohessa lähetämme teille tutkimuksen kyselylomakkeen, johon toivomme teidän mahdollisimman pian vastaavan. Vastaukset ja käsiteltävät tiedot ovat täysin luotamuksellisia.

Toivoisimme teidän vastaavan kyselyyn yhdessä, jotta saisimme tutkimukseen mahdollisimman kattavasti molempien vanhempien kokemuksia. Osa kysymyksistä on avoimia, joihin toivommekin mahdollisimman laajoja vastauksia. Toivoisimme teidän vastaavan omin sanoin, mahdollisesti myös esimerkkejä käyttäen.

Olkaa ystävällisiä, ja palauttakaa täytetyt kyselylomakkeet lähettämässämme kuoressa.

Ystävällisin terveisin: Marja Laukkanen ja Emmi Jurvelin

LIITE 4 (1/2): Esimerkki analysointivaiheesta

ILMAISUT	PELKISTETYT	ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA
”Olemme yrittäneet... levittää sateenkaariperheet ry:n esitteitä”	Sateenkaariperheistä kertominen	Oma esiintyminen ja toiminta	Vanhempien omia ajatuksia ja toimintaa
”Olemme itse avoimia” ”Olemme puhuneet asioista hoitajien kanssa ennen hoidon aloittamista”	Avoimuus		
”Huoletti hlö.kunnan suhtautuminen perheeseemme” ”Pelkäsimme tietysti, että lasta kiusataan” ”... käytös osoittaa, että te olette ihan ok, mutta homoseksuaalisuus ei” ”Oltiin ehkä itse enemmän 'ennakkoluuloisia' ”	Huolet ja pelot Oma tunne	Omia ajatuksia	

LIITE 4 (2/2)

ILMAISUT	PELKISTETYT	ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA
”Samanlain kohdeltu, kuin muitakin vanhempia...” ”Kaikki... olleet meille ystävällisiä ja asiallisia” ”Nuoremmille työntekijöille perhemuotomme on ’helpompi’ asia...” ”Henkilökunta ei niistä halua selvästikään kertoa” ”Keskustelua ja kysymyksiä on herättänyt muissa lapsissa”	Positiivisuus Vaikeneminen Reagointi	Henkilökunnan suhtautuminen Muiden perheiden suhtautuminen	Sateenkaariperheiden kohtaaminen
”Tuki omalle perhemallille ei näy käytännön arjessa” ”Koulutuksen puute!” ”Kyky ja valmius keskustella luontevasti...”	Tasavertaisuus Ammattitaito	Kehittämiskohteita	Kehittämiskohteita